

Päivi Skinnari

Ida Ylönen

*”Oisko minua voinu joku auttaa -- en mä
tullut sellaista edes ajatelleeksi”*

Eron jälkeisen vainon uhrien läheisten tukeminen

Opinnäytetyö
Sosiaalialan koulutusohjelma

Toukokuu 2014

MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU

Mikkeli University of Applied Sciences

KUVAILULEHTI

 <p>MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU Mikkeli University of Applied Sciences</p>	Opinnäytetyön päivämäärä	
Tekijä(t) Päivi Skinnari, Ida Ylönen	Koulutusohjelma ja suuntautuminen Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK) Kuntouttava aikuissosiaalityö, lapsi- ja perhelähtöinen työ	
Nimeke Eron jälkeisen vainon uhrien läheisten tukeminen		
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyössä selvitettiin, millaista tukea eron jälkeisen vainon uhrien läheiset tarvitsevat. Työssä kartoitettiin myös läheisten kokemuksia heille suunnatun avun saamisesta vainotilanteessa. Opinnäytetyö oli työelämälähtöinen ja se tuotti tietoa VIOLA -Väkivallasta Vapaaksi ry:n VARJO-hankkeelle.</p> <p>Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys muodostui vainon määrittelemisestä, voimaantumisesta ja sosiaalisesta tuesta. Teoreettinen viitekehys muodostui tulosten pohjalta, sillä aikaisempaa teoreettista tietoa läheisten tuen tarpeesta oli sosiaalialalla vähän.</p> <p>Opinnäytetyö oli kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Aineisto kerättiin haastattelemalla läheisiä kasvokkain tai puhelimitse sekä yhtenä kirjallisena kyselynä. Kaikkien suullisten haastattelujen pohjana toimi teemahaastattelurunko ja myös kysely tehtiin samalla rungolla. Aineisto koostui kolmesta yksilöhaastattelusta ja yhdestä kirjallisesta vastauksesta. Yksilöhaastattelut nauhoitettiin ja nauhat litteroitiin. Litteroitu aineisto ryhmiteltiin teemojen mukaan ja analysoitiin sisällönanalyysia käyttäen. Nauhoitetut aineistot luovutettiin VARJO-hankkeelle mahdollista myöhempää käyttöä varten.</p> <p>Opinnäytetyön tuloksista kävi ilmi, että läheiset eivät olleet ajatelleet juurikaan omaa jaksamistaan. Läheiset kokivat olevansa itse avun antajia, eivätkä siksi olleet etsineet apua tai tukea itselleen. Läheisten omat tärkeät sosiaaliset suhteet auttoivat heitä jaksamaan vainotilanteessa ja olemaan vainotun henkilön tukena. Läheiset olivat pettyneitä viranomaistahojen toimintaan heitä ja uhreja kohtaan. Läheiset kokivat, ettei vainotilannetta otettu vakavasti riittävän aikaisin. Tuloksista kävi myös ilmi, että läheisillä oli jatkuva huoli uhrista ja hänen mahdollisista lapsista. Läheiset toivoivat viranomaistahojen tarjoamia palveluja kehitettävän niin, että uhrin saivat nopeammin tarvitsemaansa apua.</p>		
Asiasanat (avainsanat) Vainoaminen, kuntoutuminen, voimaantuminen, sosiaalinen tuki, läheiset		
Sivumäärä 44+3	Kieli Suomi	URN
Huomautus (huomautukset liitteistä)		
Ohjaavan opettajan nimi Annamaija Siren	Opinnäytetyön toimeksiantaja Jaana Kinnunen, VARJO-hanke	

DESCRIPTION

 MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU Mikkeli University of Applied Sciences	Date of the bachelor's thesis Degree programme and option Degree programme in Social Work Bachelor of Social Services	
Author(s) Päivi Skinnari, Ida Ylönen		
Name of the bachelor's thesis Supporting the close relatives of the victims of stalking after divorce?		
Abstract <p>In the bachelor's thesis was examined support the close relatives of the persons who have been stalked after divorce need that has been stalked after divorce. The bachelor's thesis also examined close relatives experiences about the help that is offered for them on stalking situations. The bachelor's thesis was based on working life and it produced information for VIOLA – Free from violence registered association's VARJO project.</p> <p>Theoretic framework of the bachelor's thesis consists of the definition of stalking, empowerment and social support. The theoretic framework consisted from results of interviews because there weren't much previous theoretical information of close relative's need of help at social services.</p> <p>The bachelor's thesis is qualitative. The material was collected from the close relatives by interviewing face to face, by phone or a written enquiry. Every interview was based on the same theme interview frame. The material consists of three individual interviews and one written response. Individual interviews were recorded and the recordings were transcript. The transcript material was classified by themes and analysed with content analysis.</p> <p>From the results of the bachelor's thesis was seen that the close relatives haven't thought very much of their own coping. The close relatives saw that they were the helpers, and that's why they hadn't looked help for themselves. Important social relationships helped the close relatives to have enough strength and support stalked person on a stalking situation. Close relatives were disappointed to public officer's action for them and the victims. They experienced that the public officers didn't take the stalking situation seriously soon enough. From the results can also be seen that close relatives were constantly worried about the victim and his/her possible children. Close relatives wished that public officers would improve their services so that victims would get the help that they needed as soon as possible.</p>		
Subject headings, (keywords) Stalking, rehabilitations, empowerment, social support, close relative		
Pages 44+3	Language Finnish	URN
Remarks, notes on appendices		
Tutor Annamaija Siren	Bachelor's thesis assigned by Jaana Kinnunen, VARJO project	

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO.....	1
2 VAINO PARISUHDEVÄKIVALLAN ILMIÖNÄ.....	3
2.1 Parisuhdeväkivalta.....	3
2.2 Eron jälkeinen vaino.....	5
2.3 Vaino lainsäädännön ja yhteiskunnan näkökulmasta.....	8
3 SOSIAALINEN TUKI.....	9
3.1 Sosiaalisen tuen määritelmät.....	9
3.2 Sosiaalisen tuen antaja ja vaikutukset.....	10
4 KUNTOUTUMINEN.....	11
4.1 Kuntoutuminen käsitteenä	11
4.2 Kuntoutuminen ja elämänhallinta.....	13
4.3 Kuntoutuminen ja voimaantuminen.....	15
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	18
5.1 Opinnäytetyön työelämäkumppani.....	18
5.2 Tutkimusongelma.....	18
5.3 Aineiston keruu.....	19
5.4 Aineistolähtöinen sisällönanalyysi.....	22
5.5 Opinnäytetyön eettisyys.....	23
6 TUTKIMUSTULOKSET.....	23
6.1 Vainoteot läheisten kertomana.....	24
6.2 Vainon vaikutus läheisiin.....	25
6.3 Läheiset avun etsijöinä ja antajina.....	26
6.4 Läheisten oma jaksaminen ja tuen tarve.....	28
6.5 Läheisten kokemat kehityskohdat palveluissa.....	30
7 POHDINTA.....	31
7.1 Tulosten pohdinta.....	31
7.2 Eettisyyden ja luotettavuuden arviointi.....	35
7.3 Opinnäytetyön toteutuksen arviointi ja oma oppiminen.....	37
7.4 Tulosten hyödynnettävyys ja jatkotutkimusaiheet.....	38
LÄHTEET.....	40
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Vaino on viimeisten vuosikymmenien aikana havaittu perhe- ja parisuhdeväkivallan ilmiö, joka on saanut huomion myös medialta. Vaikka ilmiö havaittiin jo 1990-luvulla, osattiin siihen puuttua kunnolla vasta viime vuosina tapahtuneiden tragedioiden myötä (Nikupeteri & Laitinen 2013, 30). Vaino on ilmiö, joka uhrin lisäksi vie voimavaroja hänen läheisiltään. Huoli ja pelko uhrista ja perheestä kuormittavat läheisiä, kun he parhaansa mukaan pyrkivät tukemaan ja auttamaan uhria. Opinnäytetyön tarkoituksena olikin selvittää, millaista tukea vainon uhrien läheiset tarvitsevat.

Vaino-ilmiö on hyvin monimuotoinen ja vainotekojen vaihtelevuus on vaikeuttanut avun tarpeessa olevien uhrien tunnistamista. VIOLA –väkivallasta vapaaksi ry:ssä alkanut Raha-automaattiyhdistyksen, RAY:n, rahoittama VARJO-hanke pyrkii tavoittamaan vainoa kokeneita henkilöitä, kehittämään palveluita vainon eri osapuolille ja tuomaan ilmiötä tunnetummaksi, jotta sen tunnistaminen helpottuisi. Lisäksi hanke kehittää työmuotoja ennaltaehkäisevään työhön ja kuntoutukseen sekä tekee vaikuttamis- ja kehittämistyötä. (VARJO-hanke.) VARJO-hankkeessa vainoa tarkastellaan myös läheisten näkökulmasta ja opinnäytetyö toimikin yhtenä läheisten tuen tarpeen kartoituksen välineenä.

Opinnäytetyön työelämäkumppanina toimi VIOLA –väkivallasta vapaaksi ry:n VARJO-hanke. VIOLA –väkivallasta vapaaksi ry:stä käytetään tässä opinnäytetyössä nimeä VIOLA ry. VIOLA ry:n VARJO-hankkeen rooli opinnäytetyössä oli auttaa löytämään haastateltavia sekä tarjota tilat haastatteluiden toteuttamiseen. VARJO-hanke antoi myös ohjausta työelämän näkökulmasta opinnäytetyöhön.

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, millaista tukea läheiset tarvitsevat omaan jaksamiseensa. Entuudestaan tiedetään, että lähipiirin tarjoama sosiaalinen tuki on yksi tärkeimmistä tukimuodoista voimavaroja kuormittavissa elämäntilanteissa. Opinnäytetyön aihe olikin ajankohtainen, sillä se tuotti tietoa jota aiemmin ei juuri ole tuotettu. Suomessa vainosta saatuja tutkimustuloksia on vielä vähän ja opinnäytetyön aineisto luovutettiinkin Viola ry:lle mahdollista myöhempää tutkimusta varten.

Opinnäytetyön tekemisen myötä tekijöille syntyi käsitys vainon määritelmistä sekä vainon vakavista vaikutuksista uhreille ja heidän läheisilleen. Opinnäytetyön teoreettisessa viitekehyksessä avataan vainon, kuntoutumisen ja sosiaalisen tuen käsitteitä. Aineisto hankittiin teemahaastatteluluilla ja aineisto analysoitiin sisällönanalyysin avulla. Keskeisiksi tutkimustuloksiksi nousivat vainon haitalliset vaikutukset läheisiin ja heidän kokemansa puutteet viranomaisten toiminnassa ja tarjoamissa palveluissa. Läheiset eivät juuri olleet ajatelleet omaa jaksamistaan, mutta tiedostivat silti saaneensa tärkeää tukea omalta puolisoiltaan tai läheisiltä ystäviltään.

2 VAINO PARISUHDEVÄKIVALLAN ILMIÖNÄ

Tässä opinnäytetyössä vaino nähdään parisuhdeväkivaltaan lukeutuvaksi ilmiöksi, joka tapahtuu eron jälkeen entisen parisuhdekumppanin toimesta. Kappaleessa tullaan myös sivuamaan ulkopuolisen ihmisen toteuttamaa vainoa tilastojen valossa, jotta vainoilmiöstä syntyisi lukijalle kokonainen kuva. Tarkoituksena on havainnollistaa vainon ero eron jälkeiseen vainoon nähden ja ilmentää eron jälkeisen vainon vakavuutta. Vaino avataan määritelmien sekä vaikutusten avulla ja sitä tarkastellaan yhteiskunnan näkökulmasta.

2.1 Parisuhdeväkivalta

Suomessa parisuhdeväkivallasta on yleisemmin puhuttu perheväkivallan nimellä. Perheväkivallalla on tarkoitettu kaikkea perheen sisällä tapahtuvaa väkivaltaa, eikä se ole riittävästi kuvannut sitä keneen väki kohdistuu. Perheväkivallan termin rinnalle onkin luotu lähi- ja parisuhdeväkivallan käsitteet kuvaamaan paremmin väkivallan tapahtumaympäristöä. Parisuhdeväkivallan käsitettä on vaikea määrittellä yksiselitteisesti, mutta useimmiten väkivallan uhrina on nainen. (Perheväkivallan määrittely.) Tässä opinnäytetyössä tullaan käyttämään parisuhdeväkivallan termiä, koska näin vaino on helpompi mieltää parisuhteen päättymisen eli eron jälkeiseksi väkivallaksi. Etenkin vainon vahingoittavuuden ymmärtämisen kannalta on keskeistä muistaa, että vainoaja on entinen parisuhdekumppani.

Parisuhdeväkivalta on moninainen ilmiö, joka toteutuu erilaisten väkivallan muotojen kautta. Parisuhdeväkivallan piirteet vaihtelevat sen mukaan, kuinka kauan väkivaltaa on tapahtunut, miten tekijä on uhriaan alistanut ja miten väkivalta on uhriin vaikuttanut. (Piispa 2011, 23.) Väkivallan määritelmät vaihtelevat aina sen mukaan, missä ajassa, paikassa, uskossa ja kulttuurissa eletään. Etenkin uskonnollisten ja kulttuuristen erojen takia erilaiset maailmanlaajuiset järjestöt, kuten YK ja Maailman terveysjärjestö WHO ovat pyrkineet kuvaamaan selkeästi väkivallan tunnuspiirteitä ja vaikutuksia, jotta väkivaltaan kiinnitettäisiin enemmän huomiota maailmanlaajuisesti. (Marttala 2011, 37.)

Parisuhdeväkivallalla tarkoitetaan kaikkia niitä tekoja, jotka aiheuttavat fyysistä, psyykkistä tai seksuaalista vauriota parisuhteen toiselle osapuolelle. Fyysistä vauriota tuottavat esimerkiksi läpsiminen, lyöminen, potkiminen ja hakkaaminen. Psyykkistä vauriota aiheuttavat muun muassa pelottelu, sanallinen mitätöinti ja halventaminen. Seksuaalinen vaurio puolestaan syntyy seksuaalisen pakottamisen kautta. Parisuhdeväkivaltaan lukeutuvat myös liikkumisen ja yhteydenpidon rajoittaminen sekä tiedon ja tuen saannin estäminen. (Marttala 2011, 39.)

Parisuhdeväkivalta alkaa usein pienien tekojen, kuten mustasukkaisuuden ja pukeutumiseen vaikuttamisen kautta. Parisuhdeväkivalta on monisyistä ja usein fyysiseen väkivaltaan kytkeytyy muita väkivallan muotoja, etenkin henkistä väkivaltaa. Henkinen väkivalta on parisuhdeväkivallassa yleistä ja se ilmenee nimittelynä, väkivallalla uhkailuna, alistamisena, huutamisena, haukkumisena, syyttelynä, kiroiluna ja kontrollointina. Uhri tulee helposti riippuvaiseksi tekijästä, sillä parisuhdeväkivaltaan kuuluu passiivisia kausia, jolloin väkivaltaa ei ole ja uhri saa osakseen lämpöä ja hyväksyntää. Tekijä voi saada uhrin uskomaan, että väkivalta on riippuvaista uhrin omasta käytöksestä. Näin uhri alkaa myös miellyttää väkivallan tekijää, ettei tämä menettäisi malttiaan. Väkivalta ja sen uhka muuttavat uhrin elämää rajatummaksi ja mitä enemmän uhri alistuu, sitä enemmän tekijä vahvistuu. (Marttala 2011, 43, 46.)

Väkivaltaisessa suhteessa eläminen heikentää uhrin avunsaannin mahdollisuuksia, sillä pitkään jatkunut ja voimakkaasti tapahtunut väkivalta normalisoi väkivallan tekoja. Uhrin suhtautuminen väkivaltaan muuttuu, eivätkä ennen voimakkailta tuntuneet väkivallan teot tunnu enää samalta. Väkivallasta tulee ikään kuin normaalia. Tähän tilanteeseen uhrin tarvitsevat apua, jotta pystyvät saamaan kuvan tapahtuneesta väkivallasta. Usein ulkopuolisen ihmisen on kuitenkin erittäin vaikeaa tunnistaa parisuhdeväkivaltaa, koska tekijä voi hallita uhria hyvinkin pienin elein. Ulkopuoliselle kädestä kiinni pitäminen, silmiin katsominen ja pään tai selän silittäminen voivat näyttää lempeältä hyvänä pitämiseltä, mutta uhrille ne voivat olla jatkuvaa hallintaan, jolla tekijä saa aikaan pelkoa. (Marttala 2011, 41-42.)

Parisuhdeväkivallan vähenemisen kannalta kaksi merkittävää tekijää ovat parisuhdeväkivallan ennaltaehkäisy ja varhainen puuttuminen. Ennaltaehkäisyllä

tarkoitetaan väkivallan tunnistamista ennen oikeiden vaara- ja riskitekijöiden olemassaoloa ja varhaisessa puuttumisessa puolestaan väkivaltaan tulisi puuttua välittömästi ennen kuin väkivallan määrä lisääntyy tai teot muuttuvat vakavammiksi. (Hulkko 2011, 102.)

Hulkko (2011, 102-103) kuvaa varhaista puuttumista prosessin avulla, jonka ensimmäisenä vaiheena on tilanteeseen reagointi. Reagointia seuraa tunnistaminen ja puheeksiotto. Kolmannessa vaiheessa tehdään tilanteen kartoitus eli arvio, jonka jälkeen päätetään jatkotoimenpiteistä, kuten oikean avun piiriin siirtymisestä. Prosessin keskeisiksi kysymyksiksi nousevat kuitenkin: kuka reagoi, eli tunnistaa ja ottaa puheeksi, miten reagoidaan eli miten otetaan puheeksi ja miten tunnistetaan. Selkeiden vastausten löytymättömyys näihin keskeisiin kysymyksiin estää tällä hetkellä tehokkaan varhaisen puuttumisen parisuhdeväkivaltaan.

Väkivaltaisesta suhteesta, kuten muistakin suhteista, irrottautuminen on aikaa vievää eikä käy hetkessä. Lähteminen ja uuden elämän aloittaminen on iso prosessi. Se vaatii aikaa ja paljon ajatuksia. (Rautava & Perttu 2002, 84.) Väkivalta ei välttämättä lopu eronkaan jälkeen, sillä parisuhdeväkivallalla on havaittu olevan yhteys eron jälkeiseen vainoon. Tutkimuksissa on havaittu, että neljä viidestä vainotusta naisesta oli kokenut väkivaltaa jo parisuhteen aikana. (Kumpiniemi 2012, 19.)

2.2 Eron jälkeinen vaino

Suomessa vainoilmiö havaittiin 1990-luvun lopulla, jolloin Suvi Ronkainen mielsi vainon parisuhde- ja perheväkivaltaan liittyväksi ilmiöksi. Tällöin hän toi myös esille vaino-ilmiön tutkimustarpeen. Myöhemmin Sari Näre näki vainon kuuluvan osaksi huomionhakuista eli performatiivista väkivaltaa. Hän myös toi ilmiön tähän päivään, jossa sosiaalinen media mahdollistaa vainoamisen useat ulottuvuudet. (Nikupeteri & Laitinen 2013, 30.)

Vaikka vaino ilmiönä onkin tunnistettu jo aiemmin, ei ilmiöstä ole osattu puhua sitä oikein kuvaavalla nimellä. Tämä on myös vaikeuttanut vainon uhrien avunsaantia. Jotta vaino ymmärretään oikein ja vakavana ilmiönä, on tärkeää muistaa sitä määriteltäessä, ettei kaikki eronjälkeinen väkivalta ole vainoa. Suomessa vainoa ovat

määritelleet ja ilmiötä tunnetuksi tehneet Anna Nikupeteri ja Merja Laitinen sekä Helinä Häkkänen (2008).

Häkkänen (2008.) määrittelee vainon ei-toivotuksi käyttäytymiseksi, joka voi aiheuttaa pelkoa tai jota voidaan yleisesti pitää pelkoa aiheuttavana. Käytännössä vainoaminen voi sisältää lukuisia erilaisia tekoja ja käyttäytymistapoja, joita voivat olla muun muassa seuraaminen, tarkkailu ja lukuisat yhteydenpitotavat. Vakavimmillaan vainoaminen on väkivaltaista tai uhrin omaisuutta tuhoavaa. (Kumpuniemi 2012, 13, 18.) Vaino voi kohdistua esimerkiksi opiskelijoihin, julkisuudessa esiintyviin henkilöihin tai tiettyihin ammattiryhmiin, kuitenkin noin puolessa tapauksista vaino kohdistuu entisiin parisuhdekumppaneihin. (Häkkänen 2008.)

Vainoamista tutkittaessa on havaittu, että suurin osa vainotuista on naisia. Heidän osuutensa kaikista uhreista on 75- 80 %. Tutkimukset ovat myös osoittaneet, että noin 12- 17 % naisista ja 4-5 % miehistä joutuu elämänsä aikana vainotuksi. On myös arvioitu, että viidestä tapauksesta neljässä vainoaja on vainotulle ennestään tuttu ja puolet vainoamisista alkavat parisuhteen päätyttyä. Yleensä vainoajat ovat noin 30 – 40 vuotiaita miehiä, joilla on huumeriippuvuus tai jotka kärsivät mielenterveyden häiriöistä. Vainoavista miehistä 40- 50 prosentilla on rikoshistoriaa. Noin puolet vainoajista uusii vainotekonsa myöhemmin (Häkkänen 2008).

Keskimäärin vaino kestää noin kaksi vuotta. Uhrin ollessa entinen parisuhdekumppani vainoaminen kestää yleensä kuitenkin pidempään, kuin uhrin ollessa vainoajalle tuntematon. Vainoamisessa merkittävänä rajana pidetään kahta viikkoa. Mikäli vainoaminen jatkuu yli kyseisen ajan, se myös todennäköisemmin muuttuu uhria enemmän vahingoittavaksi. (Häkkänen 2008.)

Anna Nikupeteri ja Merja Laitinen (2013, 31, 36-37) ovat tutkimuksensa pohjalta määritelleet eron jälkeisen vainon olevan oma väkivallan tyyppinsä, joka toteutuu erilaisten väkivaltamuotojen kautta. Vaino vaurioittaa kaikkia uhrin rooleja ja on näin ollen läsnä kaikkialla uhrin elämässä. Eron jälkeinen vaino ei vaurioita ainoastaan uhria vaan sen vahingoittavuus ylettyy myös perheen lapsiin, sukulaisiin ja ystäviin (Laitinen & Nikupeteri 2012, 49). Parisuhdevainolla on havaittu olevan yhteys

parisuhdeväkivaltaan, sillä tutkimusten mukaan 80 prosenttia vainotuista naisista on kokenut väkivaltaa ollessaan parisuhteessa vainoajan kanssa (Kumpuniemi 2012, 19).

Vainoteot voivat tapahtua julkisilla paikoilla, uhrin työpaikalla, harrastusympäristöissä ja kodin sisällä. Vainoamistavat voivat olla hyvin vaihtelevia ja vieraan ihmisen silmissä hyväksyttävän oloisia. Vainoaja voi esimerkiksi lähettää uhrille kukkia töihin, koska haluaa osoittaa rakkautensa. Teot voivat myös vaikutta satunnaiselta ilkeältä, jonka kohteeksi uhri on sattumalta joutunut. Vainoaja voi hyödyntää jopa uhrin läheisiä vainotekojensa toteuttamisessa. (Kumpuniemi 2012, 20–21.) Yhteiset lapset voivat joutua vainotekojen välineiksi. Vainoaja voi perustella yhteydenpidon uhriin lasten asioiden hoidolla esimerkiksi elatusmaksuihin liittyvillä asioilla. Vainoaja voi myös yrittää puolustella tekojaan kaipuun, rakkauden ja hyväntahtoisuuden varjolla, jolloin vainon uhri voi leimautua viranomaistenkin silmissä itsekkääksi. (Nikupeteri & Laitinen 2013, 33, 36.) Muuhun vainoamiseen verrattuna parisuhdevainoaminen on monimuotoista, usein tapahtuvaa ja intensiivistä. Parisuhdevainon vakavuus ja uhrin vaurioittavuus perustuu vainoajan ja uhrin väliseen läheiseen suhteeseen. Vainoaja tuntee uhrinsa hyvin ja pystyy vainoamaan häntä henkilökohtaisella tasolla. Parisuhdevainoajien vainokäyttäytymiseen voi myös muita vainoajia yleisemmin kuulua uhrin läheisten vainoaminen. (Kumpuniemi 2012, 20–21.)

Raastavaa vainossa on myös se, ettei uhri pysty ennakoimaan tekoja. Välillä vaino on passiivista ja yhtäkkiä se ilmenee aivan uusin tavoin. Ennustamattomuus saa uhrin olemaan aina varuillaan ja pelkäämään seuraavaa hetkeä. Ennustamattomuus saattaa saada uhrin pitämään yhteyttä vainoajaan, jotta olisi edes jotenkin tietoinen vainoajan seuraavista aikeista. (Nikupeteri & Laitinen 2013, 37.)

Vainoamisen taustalla voi olla suhteesta irti päästämisen vaikeus tai persoonallisuushäiriö, jonka takia vainoaja ei pysty tuntemaan empatiaa eli samaistumaan vainotun asemaan (Häkkänen-Nyholm 2012). Vainoavia miehiä tutkittaessa on havaittu kolme ryhmää, joihin vainoajat voidaan jakaa. Ensimmäinen ryhmä pyrkii luomaan entisestä kumppanista huonon kuvan muille. Toiseen ryhmään kuuluvilla vainoajilla rakkauden havaittiin muuttuneen vihaksi entistä puolisoa kohtaan ja kolmas ryhmä puolestaan pyrki väkivaltaiseen kontaktiin entisen

kumppanin kanssa. (Kumpuniemi 2012, 21.) Vainoamisen syynä voi olla myös voimakas halu palata parisuhteeseen uhrin kanssa (Häkkänen 2008).

2.3 Vaino lainsäädännön ja yhteiskunnan näkökulmasta

Vainoaminen on kriminalisoitu Suomen rikoslaissa 1.1.2014 alkaen. Rikoslain (Rikoslaki 879/2013, 7 a §) mukaan vainoon syyllistyy henkilö, ”joka toistuvasti uhkaa, seuraa, tarkkailee, ottaa yhteyttä tai muuten näihin rinnastettavalla tavalla oikeudettomasti vainoaa toista siten, että se on omiaan aiheuttamaan vainotussa pelkoa tai ahdistusta”. Vainoamisesta voidaan tuomita rikoslain mukaan sakkoon tai enimmillään kahdeksi vuodeksi vankeuteen, jos laki ei muualla anna perusteita tuomita yhtä ankaraan tai ankarampaan rangaistukseen tekojen perusteella. Vainon kriminalisoinnin myötä, tammikuussa 2014 tehtiin jo 50 rikosilmoitusta vainosta, ja niitä uskotaan tulevan vuoden aikana noin tuhat. Vainon kriminalisoinnilla on merkitys myös viranomaisille, jotka pystyvät tunnistamaan vainoilmiön nyt paremmin. Vainon ennaltaehkäisemiseen ja selvittämiseen toivotaan hyvää tiedon kulkua eri viranomaisten välillä. (Vainoaminen 2014, 19.)

Ennen vuotta 2014 lähestymiskielto on ollut paras tapa vainoamisen ehkäisyyn ja uhrin turvaamiseen. Suomessa lähestymiskielto on ollut voimassa vuodesta 1999 lähtien (Jäämeri 2010). Lähestymiskielto on voitu lain (Laki lähestymiskiellosta. 4.12.1998/898, 7§, 11§) mukaan määrätä voimaan enintään kahdeksi vuodeksi, mutta perheen sisällä se on pystytty määräämään enintään kolmeksi kuukaudeksi. Lähestymiskielto on voitu määrätä myös väliaikaisena pidättämiseen oikeutetun virkamiehen toimesta, jos on katsottu, että tilanne on sitä välittömästi vaatinut. Tilanteessa on arvioitu myös se pystyykö uhri itse hakemaan lähestymiskieltoa vai onko uhri esimerkiksi pelon takia ollut kyvytön siihen. Lähestymiskielto on estänyt vainoajaa tapaamasta, ottamasta yhteyttä, seuraamasta tai tarkkailemasta uhria. Uhrin kannalta on ollut merkittävää hakea lähestymiskieltoa vainoajalle oman turvallisuutensa lisäksi siksi että se on voinut vaikuttaa viranomaisten kuten poliisin saapumisnopeuteen. Lisäksi viranomaiset saivat tiedon vainoamistilanteesta. (Jäämeri 2010.) Häkkänen toivoi Jäämeren artikkelissa (2010), että vainoaminen kiellettäisiin lailla, sillä hänen mielestään lainsäädännön tulisi osoittaa mikä on hyväksyttävää.

3 SOSIAALINEN TUKI

Eri tutkijat ovat sosiaalista tukea määritellesään painottaneet eri asioita. Voidaan kuitenkin sanoa, että sosiaalinen tuki on yksilölle ja ryhmälle annettua aineellista tai aineetonta tukea. Sosiaalisen tuen tarkoituksena on parantaa tai ylläpitää yksilön tai ryhmän toimintakykyä ja elämän laatua. (Kumpusalo 1991, 13.) Sosiaalisen tuen avulla voidaan myös lisätä ihmisten itsemääräämisoikeutta ja oman elämän hallintaa yksilöiden, ryhmien ja julkisten tahojen toimesta (Metteri & Haukka-Wacklin 2011, 56-57).

3.1 Sosiaalisen tuen määritelmät

Sosiaalinen tuki pitää sisällään erilaisia tukimuotoja, jotka eri tutkijat määrittelevät hieman toisistaan poikkeavin termein. Kumpusalon (1991, 14.) mukaan sosiaalinen tuki jaetaan aineelliseen, toiminnalliseen, tiedolliseen, emotionaaliseen ja henkiseen tukeen. Aineellisella tuella tarkoitetaan taloudellista ja materiaalista tukea, mahdollisia apuvälineitä ja lääkkeitä. Toiminnallista tukea ovat erilaiset palvelut sekä kuntoutus. Tiedollista tukea puolestaan on neuvonta, opastus ja harjoitukset. Emotionaalinen tuki käsittää empatian, rakkauden ja kannustuksen. Henkiseen tukeen kuuluvat yhteiset aatteet, uskonto ja filosofia.

Thoits (1982) puolestaan määrittelee sosiaalisen tuen ihmisten väliseksi vuorovaikutukseksi, joka saattaa pitää sisällään aineellista apua, myönteisiä tunteita, informaatiota sekä palautteen saamista ja sen antamista. Gottlieb (1983) taas sanoo sosiaalisen tuen olevan sanallista tai ei-sanallista tietoa ja neuvoa, konkreettista apua tai toimintaa, jota tapahtuu ihmisten välisessä kanssakäymisessä. Sosiaalisella tuella on positiivinen vaikutus avunsaajan tunteisiin ja toimintaan. (Malinen & Nieminen 2000, 22.)

Edellisistä määritelmistä poiketen Kahn (1979) avaa sosiaalisen tuen käsitettä tarkemmin. Kahnin mukaan sosiaalinen tuki on tarkoituksen mukaista vuorovaikutusta, joka pitää sisällään ainakin yhden seuraavista osioista. Yksi osio on emotionaalinen tuki, joka tarkoittaa rakastamista, arvostamista, turvallisuuden tunteen synnyttämistä ja tykkäämisen osoittamista. Toinen osio on päätöksenteon tukeminen,

tällä Kahn tarkoittaa vahvistamista, palautteen antamista ja ratkaisun tekoon vaikuttamista. Viimeisenä sosiaalisen tuen osana on konkreettinen apu, tämä tarkoittaa esimerkiksi tavaroiden, rahan tai ajan antamista tukea tarvitsevalle. (Tarkka 1996, 12.)

Myös House (1981) määrittelee sosiaalisen tuen konkreettisten esimerkkien kautta ja korostaa sosiaalisen tuen olevan vuorovaikutusta, joka pitää sisällään erilaisia tukielementtejä. Sosiaalinen tuki voi olla emotionaalista, esimerkiksi myötätunnon antamista, tykkäämisen osoittamista, rakastamista, luottamista ja kuuntelemista. Se voi olla myös välineellistä eli aineellisen avun antamista ja auttamista käytännön asioissa. Muista määritelmistä poiketen House nostaa sosiaalisen tuen elementiksi tiedottamisen ja kiitoksenannon. Tiedottamisella hän tarkoittaa keskustelua, kuuntelemista ja päätöksenteossa tukemista niin, että henkilö saa tukea omiin ratkaisuihinsa. Kiitoknolla hän tarkoittaa palautetta, joka voidaan antaa esimerkiksi työsuorituksesta. Vaikka eri määritelmät korostavat hieman eri asioita, yhteenvetona voidaan sanoa, että sosiaalinen tuki tapahtuu aina vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa. Tällöin myös tukea antanut saa itsekin sosiaalista tukea (Auvinen 2004, 9).

3.2 Sosiaalisen tuen antaja ja vaikutukset

Ihminen tarvitsee koko elämänsä ajan muita ihmisiä, eikä muiden ihmisten merkitys hyvinvoinnille ja terveydelle pääty lapsuuteen. On kuitenkin huomattu, että varhaislapsuudessa koettu hyvä lapsi-vanhempi-suhde voi ennakoida niiden sosiaalisten verkostojen kokoa joilta saadaan sosiaalista tukea aikuisiässä. (Martelin ym. 2009.)

Sosiaalista tukea voivat tarjota muun muassa perheenjäsenet, ystävät, tuttavat, järjestöt ja viranomaistahot (Järvikoski & Härkäpää 2004, 90). Kumpusalon (1991, 17, 20) määritelmän mukaan kuitenkin vain perhe ja lähiverkosto voivat antaa tuen tarvitsijalle riittävää emotionaalista ja henkistä tukea edistämään tuen tarvitsijan hyvinvointia ja selviytymistä. Perheen ja lähiverkoston tuki ei kuitenkaan sulje pois viranomaistahojen tukea ja sen tärkeyttä (Knuuti 2007, 116). Tukijoita ei tarvitse olla lähiverkostossa useita, sillä tutkitusti jo yksi tukija voi auttaa henkilöä selviytymään muuttuneesta elämäntilanteesta ja joissakin tapauksissa jo pelkästään tieto tuen

saatavuudesta riittää auttamaan pahimman yli. Tärkeintä tuen vaikuttavuuden kannalta on, että tukija on tuetulle tärkeä henkilö. (Tarkka 1996, 14.) Kumpusalo (1991,15) toteaa myös, että sosiaalista tukea tulee tarjota oikea-aikaisesti ja oikein mitoitettuna, jolloin ehkäistään ongelmien laajentuminen ja toimintakyvyn laskeminen.

Sosiaalisen tuen merkityksen on huomattu olevan erityisen tärkeää silloin kuin henkilö joutuu stressiä aiheuttavaan tilanteeseen. Tällaisissa tilanteissa tuki toimii eräänlaisena puskurina stressiä vastaan ja pienentää sen aiheuttamia haitallisia vaikutuksia. (Martelin ym. 2009.) Tarkka (1996, 14- 15) on samaa mieltä, että sosiaalinen tuki on ihmiselle tärkeää kun hän joutuu elämässään muutostilanteeseen, joka voi olla odottamaton ja stressaava. Tuen ja avun saamisen lisäksi on huomattu, että niiden antaminen kohentaa terveyttä, auttaa toipumaan vaikeasta elämäntilanteesta ja ennaltaehkäisee sairauksien syntyä. Sosiaalisen tuen vaikutukset on havaittavissa fyysisesti, mutta ne vaikuttavat myös ihmisten tunteisiin ja mielialaan positiivisesti läpi koko elämän. (Martelin ym. 2009.) Sosiaalinen tuki vaikuttaa edellä mainittujen lisäksi myös ihmisen omanarvontuntoon ja minäkuvaan. Tutkijoiden mukaan sosiaalinen tuki voi vaikuttaa yksilön haluun huolehtia itsestään ja terveydestään antamalla hänelle hänen itse tarvitsemaansa informaatiota. Sosiaalisen tukiverkoston puuttuminen voi aiheuttaa puolestaan sen, ettei yksilö halua tai pysty tekemään elämäänsä koskevia päätöksiä. (Tarkka 1996, 15.)

4 KUNTOUTUMINEN

Tässä opinnäytetyössä kuntoutumisella tarkoitetaan uusien toimintatapojen rakentamista. Kuntoutuksen käsitettä tullaan käyttämään rinnakkain uusien toimintatapojen rakentamisen kanssa, sillä kuntoutumiseen kytkeytyy helposti ajatus, jossa ammattilainen omalla toiminnallaan saa ihmisen kuntoutumaan.

4.1 Kuntoutuminen käsitteenä

Kuntoutuksen käsite on lähtöisin noin 1950- luvulta, jolloin ammatillisen kuntoutuksen päätavoitteena oli saada ihmiset takaisin työelämään. Aikaa on kulunut

ja nyt kuntoutuksen käsite onkin saanut paljon pohdintaa osakseen. Lindh ja Suikkanen näkevät ammatillisen kuntoutuksen kaipaavan päivitystä ja pitävät sitä tärkeänä tutkimuskohteena. Lindh ja Suikkanen sanovat, että kuntoutusta koskevan yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen yhtenä päätavoitteena on tuottaa tietoa, jonka avulla kuntoutukseen voidaan luoda uudenlaisia katsantokantoja ja sanastoa. Lindh ja Suikkanen kokevat, että kuntoutus kaippaa kaavamaisuuden rikkomista ja jopa uusien käsitteiden ja sanojen luomista, jotta se vastaisi nykypäivän tarpeita. He myös pyrkivät omalla työllään tuomaan kuntoutuksen piiriin sosiologisen tutkimuksen väriä ja mielipiteitä. (Lindh & Suikkanen 2008, 59-60.)

Uusien toimintatapojen luomista eli kuntoutumista tarvitaan, kun elämä on muuttunut joko lyhyellä tai pitkällä aikavälillä niin, ettei henkilöllä ole riittäviä voimavaroja selvittää arjestaan. Esimerkiksi muutokset sosiaalisissa suhteissa voivat luoda tarpeen uusien toimintatapojen rakentamiselle. Tarkoituksena on, että uusien toimintatapojen avulla henkilö pystyy selviytymään arjestaan yhteiskunnan täysivaltaisena jäsenenä. Kuntoutumisen edellytyksenä on, että henkilö ymmärtää voivansa vaikuttaa omaan elämäänsä toiminnallaan. (Kähäri-Wiik ym. 2007, 16, 18.) Uusien toimintatapojen avulla turvataan ja tuetaan henkilön elämänhallintaa, hyvinvointia ja arjessa selviytymistä erilaisissa elämän kriisitilanteissa. Uusia toimintatapoja rakennettaessa tulee aina huomioida, että toiminta on henkilön omia voimavaroja tukevaa ja vuorovaikutuksellista. (Kokko 2011, 163.) Viranomaisten tulisi muistaa, että ihmiset kokevat samantapaiset elämäntilanteet eri tavoin ja viranomaiselle pieneltä tuntuva asia voi vaikuttaa tuntuvasti henkilön jaksamiseen ja voimavarojen ehtymiseen. (Kähäri-Wiik 2007, 14.)

Tyypillisesti arjessa selviytymistä voidaan tukea neljän eri kuntoutuksen osa-alueen avulla, jotka ovat: lääkinnällinen, ammatillinen, kasvatuksellinen ja sosiaalinen kuntoutus (Järvikoski & Härkäpää 2004, 23). Tässä opinnäytetyössä tullaan käsittelemään neljättä osa-aluetta eli sosiaalista kuntoutusta. Sosiaalisella kuntoutuksella eli uusien toimintatapojen rakentamisella pyritään lisäämään sosiaalista toimintakykyä eli sitä miten ihminen pystyy toimimaan omassa elinympäristössään ja arkipäivän tilanteissaan yhteiskunnan täysivaltaisena jäsenenä. Sosiaaliseen toimintakykyyn kuuluvat: aineelliset voimavarat, sosiaaliset voimavarat sekä henkiset voimavarat. (Lahti & Pienimäki 2011, 137.)

Aineellisiin voimavaroihin kuuluvat koti, elintarvikkeet ja vaatetus. Sosiaalisiin voimavaroihin liittyvät kyky ottaa apua vastaan, hoitaa sosiaalisia suhteita sekä sosiaalinen verkosto. Henkisiin voimavaroihin kuuluvat arjen hahmotus ja hallinta sekä omasta itsestä huolen pitäminen. (Lahti & Pienimäki 2011, 137.) Sosiaalinen kuntoutus voi vastata monenlaisiin kuntoutumisen tarpeisiin. Lakiehdotuksen mukaan sitä toteutettaisiin esimerkiksi syrjäytymisen ehkäisemiseksi, äkillisissä kriisitilanteissa ja apuna lähisuhde- perheväkivaltaan. (Sosiaalinen kuntoutus.)

4.2 Kuntoutuminen ja elämäntilanteen hallinta

Elämäntilanteen hallinta on yleinen käsite eri tieteenaloilla. Elämäntilanteen hallinnan määrittely on kuitenkin vaikeaa, koska sille ei ole olemassa yhtä selkeää määritelmää. Aila Järvikoski (1996) määrittelee elämäntilanteen jonkinlaiseksi kattokäsitteeksi, jonka alle voidaan liittää lukuisia elämän muutoksiin ja elämäntilanteeseen liittyviä seikkoja. Elämäntilanteen hallinta ei ole riippuvainen vain ihmisestä itsestään, hänen lahjoistaan tai avuistaan, vaan siihen vaikuttaa myös hänen elinympäristönsä sekä muutokset siinä. (Vartiainen 2008, 41-42.)

Uutelan (1996) mukaan elämäntilanteen hallinta on tunnetta siitä, että ihminen on elinympäristönsä kanssa harmoniassa. Ympäristön tulee vaatia ihmiseltä sopivasti hänen kykyihinsä nähden ja sen täytyy tarjota hänelle riittävästi edellytyksiä toimia. Ihmisen elämäntilanteen ollessa kunnossa hän on tyytyväinen ja hän kokee elämänsä mielekkäänä. Tällöin ihminen pystyy vaikuttamaan omaan elämäntilanteeseen ja on myös halukas tekemään niin. Ihminen myös arvostaa elämäntilanteensa ja toimii parhaalla mahdollisella tavalla sen ylläpitämiseksi. (Puukka 2013, 7.) Hyvän elämäntilanteen hallinnan voi huomata ihmisen arjessa uusien asioiden hallitsemisena sekä niistä selviytymisenä ja kykyinä toimia muuttuvissa tilanteissa. Elämäntilanteesta ei tule ongelmattomia hyvän elämäntilanteen myötä, mutta se auttaa ihmistä ratkaisemaan eteen tulevat haasteet pelkäämättä niitä. (Anttila ym. 2005, 11.)

Raitasalo (1995) jakaa elämäntilanteen hallinnan kahteen osaan, sisäiseen ja ulkoiseen elämäntilanteen hallintaan. Ulkoinen elämäntilanteen hallinta tarkoittaa sitä, kun ihminen tarvitsee esimerkiksi sosiaalista tukea selviytyäkseen vaikeasta elämäntilanteesta. Ulkoista

elämänhallintaa on myös se, kun ihminen pyrkii muuttamaan elinympäristöään ja – oloaan itselle tarkoituksen mukaisemmiksi. Ihmisen kyky hallita omaa elämäänsä ja että hänellä on taloudellisesti kaikki kunnossa sekä hän on aineellisesti varakas kuuluvat olennaisesti ulkoiseen elämänhallintaan (Anttila ym. 2005, 10). Sisäisellä elämänhallinnalla tarkoitetaan puolestaan ihmisen sisäistä tapahtumasarjaa, jossa ihminen yrittää päästä itselle vaikeasta tilanteesta pois ja pienentää uhan tuottamaa pelkoa. Sisäinen elämänhallinta alkaa toimimaan tai muokkaantumaan, kun ihminen joutuu itseään ahdistavaan tai uhkaavaan tilanteeseen. Sisäinen elämänhallinta käsittää kyvyn kohdata haasteita ja selvittää niitä sekä sen, miten ihminen valmistautuu kohtaamaan haastavia tilanteita tulevaisuudessakin. Sisäiseen elämänhallintaan kuuluu myös ihmisen omat tunteet, joustavuus sekä kyky mukautua erilaisiin tilanteisiin. (Vartiainen, 2008, 43-44.)

Ulkoista ja sisäistä elämänhallintaa ei voi täysin erottaa toisistaan, sillä ihminen voi selvittää hyvin haastavista tilanteista ilman, että hänen elämän hallintansa kärsii, jos hän luottaa itseensä ja omaa terveen sekä voimakkaan ajatuksen itsestä. Toisaalta jos ihminen ei luota itseensä ja kokee olevansa arvoton, voi hänen elämänhallintansa romahtaa pienestäkin vastoinkäymisestä. Kulttuuri ja yhteiskunnan oletukset sekä tavoitteet voivat määrittellä, minkälaisena yksilö elämänhallinnan määrittelee. Hyvän elämänhallinnan käsitteellistäminen yhteiskunnan tai kulttuurin kautta ei kuitenkaan välttämättä tue ihmisen hyvää elämänhallintaa. Ihminen siis tarvitsee hyvään elämänhallintaan sekä sisäisiä että ulkoisia elämänhallinnan ominaisuuksia. (Puukka 2013, 8.) Elämänhallintaa jaoteltaessa on otettava myös huomioon, että elämänhallinta muodostuu ihmisen ajatusmaailmasta ja hänen elinympäristönsä välisestä vuorovaikutuksesta (Anttila ym. 2005, 10).

Elämänhallintaan vaikuttavat jo lapsuuden kokemukset. Ihmisen henkilökohtaiset ominaisuudet, kuten elämäkokemus, persoonallisuus ja taidot vaikuttavat elämänhallinnan muokkautumiseen. Elämänhallintaa ohjaavat myös ihmisen omat arvot sekä toiveet. Elämänhallintaan liittyvät vahvasti myös ihmisen järki, usko, teot sekä realismi, sillä asiat pitää pystyä hyväksymään ja tunnistamaan. Ihmisen sosiaaliset suhteet ja sosiaalinen tuki vaikuttavat myös elämänhallintaan, koska tutkimuksista ilmenee niiden positiivinen vaikutus ihmisen terveyteen. Sosiaaliset suhteet ovat ihmisen elämänhallinnan kannalta tärkeitä, sillä ne luovat ihmiselle

turvallisuutta ja näin lisäävät ihmisen tunnetta elämännhallinnasta. Ihmisen elämännhallintaa kartoittaessa on muistettava, että se muokkautuu koko ihmisen elämän ajan. (Anttila ym. 2005, 12.)

Elämännhallintaa voi järkyttää erilaiset äkilliset muutokset elämässä, niitä voivat olla esimerkiksi sairastuminen tai perhekriisit. Elämännhallintaa voi lähteä rakentamaan uudelleen luomalla uusia toimintamalleja tilanteisiin. Malleja voivat olla ympäristön, oman toiminnan, todellisuuskäsityksen sekä minäkäsityksen muuttaminen. Ympäristöä ihminen voi lähteä muuttamaan tarkoituksen mukaisemmaksi ja ihmisen omia tarpeita vastaavaksi. Ympäristön muuttamisessa on kuitenkin usein paljon haasteita. Ihminen voi parantaa elämännhallintaansa myös muuttamalla omaa toimintaansa. Toimintaansa muuttaessa ihminen muokkautuu ympäristönsä mukaan. Tämä voi edesauttaa esimerkiksi sosiaalisen tuen saatavuutta, kun ihminen käyttäytyy tietoisesti eri roolien vaatimalla tavalla, kuten ystävänä tai työtoverina. Todellisuuskäsitteen muuttaminen tarkoittaa sitä, että ihminen etsii itselleen uuden ideologian tai uskonnon, jonka mukaan hän alkaa jäsentää maailmaa uudelleen. Ihmiselle tällainen uusi selitysmalli voi lisätä hänen tunnetta asioiden hallittavuudesta ja hänen ymmärrys asioista voi lisääntyä. Minäkäsityksen muuttamisessa ihminen etsii omasta itsestään uutta otetta elämästä. Tässä korostuu ihmisen aikaisemmat kokemukset ja kokemusten synnyttämät merkitykset. (Anttila ym. 2005, 15.)

Ihmistä voi tukea parantamaan käsitystä omasta elämännhallinnasta puuttamalla niihin asioihin, jotka heikentävät sitä. Ihmistä pitää auttaa havaitsemaan ja löytämään hänelle parhaat tukitoimet ja sosiaaliset suhteet elämännhallinnan parantamiseksi. Ihmistä voi auttaa myös löytämään omat vahvuudet ja voimavarat vaikeilta tuntuvissa tilanteissa ja näin edistää hänen tunnetta oman elämännhallinnasta. (Anttila ym. 2005, 15.)

4.3 Kuntoutuminen ja voimaantuminen

Voimaantumisen englanninkielinen vastine on empowerment, joka tuli käsitteenä 1900-luvun lopussa suomalaiseen sosiaalitieteeseen (Rytkönen 2011, 21). Empowerment tarkoittaa suomennettuna valtuuttamista, mahdollistamista, tilaisuutta tai mahdollisuutta johonkin, täysivaltaisuutta, kykyä vaikuttaa omaan elämään ja voimantunnon kasvua (Rekiaro & Robinson 2004, 872). Tässä opinnäytetyössä

voimaantuminen ymmärretään kuntoutumiseen kytkeytyvänä prosessina. Voimaantumisen käsite avataan ja sen yhteys kuntoutumiseen kuvataan.

Voimaantuminen voidaan määritellä lukuisilla eri tavoilla. Tässä opinnäytetyössä voimaantuminen määritellään Gossbergin (1995) mukaan asioiden mahdollistamisena, voimavarojen löytämisenä, elämäntuntuna sekä toimintakyvyn ja -valmiuksien saavuttamisena. Voimaantumista ei voi aiheuttaa eikä tuottaa toinen ihminen vaan se on jokaisen henkilökohtainen tapahtumaketju. Voimaantumiseen voi vaikuttaa ihmisen kokemus elinympäristöstä, kuten miten turvallisena hän sen kokee tai miten hän pystyy toimimaan siellä. Ihmisen voimaantuessa hän itse määrittää omat tekonsa ja löytää omat voimavaransa. Voimaantunutta ihmistä voi olla vaikeaa kuvailla, sillä voimaantuminen voi näyttäytyä eri ihmisissä eri tavoin, kuten taitoina, käyttäytymisenä ja ominaisuuksina. (Siitonen 1999 39, 85,93.)

Siitosen (1999) mukaan voimaantuminen on sosiaalinen prosessi, joten ihmisen sosiaalinen ympäristö voi vaikuttaa voimaantumiseen joko positiivisesti tai negatiivisesti. Voimaantuminen voidaan jakaa kahteen osaan: jo voimistuneeseen käyttäytymiseen ja käyttäytymiseen joka tulee mahdollisesti tulevaisuudessa voimistumaan. Ihmisen käyttäytymiseen voimaantumisen prosessissa vaikuttavat kokemukset sosiaalisesta vuorovaikutuksesta muihin ihmisiin. Voimaantumisessa on tärkeää, että vuorovaikutusprosessi on avarakatseista ja sosiaalisen verkoston tukemaa. Ihmisen käsitys itsestä ja luottamus omista kyvyistä parantuvat ja hän alkaa kerryttää sosiaalisia voimavaroja sekä omaa persoonaansa. Lopulta hän rohkaistuu vaikuttamaan omaan ja muiden elämään vaikuttamalla haluamiinsa organisaatioihin. (Rytkönen 2011, 28.)

Voimaantumisessa tärkeitä asioita ovat ihmisen käsitys itsestä, omista valmiuksista sekä mahdollisuuksista. Käsitys omasta itsestä ja omista mahdollisuuksista muodostuu muun muassa kanssakäymisessä ja vuorovaikutuksessa muihin ihmisiin. Tämän vuoksi voimaantumiseen voivat vaikuttaa elinympäristö, toiset ihmiset sekä vuorovaikutus heidän kanssaan, vaikka voimaantuminen lähtee ihmisestä itsestään. Voimaantumisen prosessissa voimaantuva ihminen tulee nähdä aktiivisessa roolissa, joka luo itselleen omaan elämäänsä ja tilanteeseensa sopivia tavoitteita. Vaikka ihminen ei voi voimaannuttaa toista ihmistä väkisin, voi toinen ihminen auttaa

voimaantumisprosessissa useilla pienillä asioilla, jotka auttavat voimaantumisprosessin eteenpäin viemisessä. Ihmiselle voidaan esimerkiksi yrittää luoda erilaisia malleja eri tilanteisiin, joista hän voi valita itselle parhaimman sekä mieleisimmän tavan toimia ja sitä kautta häntä voidaan yrittää auttaa voimaantumaan. (Siitonen 1999, 95, 117-118.) Voimaantumista voi tukea myös tarjoamalla ihmiselle mahdollisuuksia tehdä omia asioitaan koskevia tavoitteita ja päätöksiä. (Anttila 2005, 19).

Ihminen saavuttaa voimaantumisen parhaiten ympäristössä, jossa hän tuntee itsensä ja olonsa hyväksytyksi, turvalliseksi ja tasa-arvoiseksi. Voimaantumista tukevassa ympäristössä ihminen on aktiivinen toimija, joka saa olla itse vastuussa omista teoistaan, kehityksestään ja tavoitteista. Tavoitteiden tulisi olla kuitenkin realistisia, jotta niihin voi päästä. Tavoitteiden saavuttamisesta ihminen saa itselleen onnistumisen kokemuksia ja hän voi asettaa itselleen uusia ja haasteellisempia tavoitteita. Toiminta ympäristön tulee antaa mahdollisuus ihmiselle myös arvioida itseään ja havainnoida toimintaansa. Arvioinnin pitää olla avointa, rehellistä ja vuorovaikutteista toisen ihmisen kanssa, jotta se tukee voimaantumista parhaalla mahdollisella tavalla. Ympäristön ja itsensä arvioinnin lisäksi voimaantumisessa on tärkeää, että ihmisellä on haaveita ja että hän unelmoi tulevaisuudesta. (Anttila ym. 2005, 21- 22.)

Voimaantuneisuus ei kuitenkaan ole pysyvää ja voimaantumisen tunne saattaa muuttua jo ympäristöstä toiseen siirryttäessä. Voimaantumisen tunteeseen vaikuttaa ihmisen elämäntilanne, kuten hänen fyysinen sekä psyykkinen terveytensä ja myös elinympäristön muutokset voivat vaikuttaa voimaantumiseen. Tällaisissa tilanteissa ihmisen täytyy muuttaa omaa käsitystä itsestä, jotta hän pystyy sopeutumaan tilanteeseen ja hänen elämänhallintansa säilyy. Oman minäkuvan muuttaminen on kuitenkin hyvin hidasta ja ihminen tarvitsee muutokseen jatkuvaa palautetta turvalliseksi kokemassaan ympäristössä. Ihmisten jatkuvan voimaantumisen tarve ja mahdollistaminen tulisi ottaa huomioon yhteisöissä. (Siitari 1999, 161-162, 164-165.)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Opinnäytetyö toteutettiin yhdessä VIOLA –väkivallasta vapaaksi ry:n VARJO-hankkeen kanssa. VARJO-hankkeessa vainoa tarkasteltiin läheisten näkökulmasta ja opinnäytetyö toimikin yhtenä läheisten tuen tarpeen kartoituksen välineenä.

5.1 Opinnäytetyön työelämäkumppani

Opinnäytetyön työelämäkumppanina toimi VIOLA –väkivallasta vapaaksi ry:n VARJO-hanke. VIOLA- väkivallasta vapaaksi ry on Etelä-Savon alueella matalan kynnyksen periaatteella toimiva seutukunnallinen perhe- ja lähisuhdeväkivallan avopalveluyksikkö. VIOLA ry antaa neuvontaa, ohjausta ja terapeutista apua yksilöille, ryhmille sekä perheille. VIOLA ry:hyn voi hakeutua väkivallan uhrien lisäksi myös väkivallan tekijöitä. VIOLA ry:ssä on omat työntekijänsä naisille, lapsille ja miehille. Pääasiassa toiminta on keskittynyt väkivaltatyötä koskevan keskuksen kehittämiseen ja tuottamiseen. Näin ollen VIOLA ry tukee eri toimijoiden väkivaltavastaista työtä. VIOLA ry:stä onkin mahdollista saada työnohjausta ja koulutusta sosiaali- ja terveystoimeen sekä kasvatus- ja opetustoimeen. (Ensi- ja turvakotien liitto)

VIOLA ry:n VARJO-hanke on RAY:n rahoittama ja sen tarkoituksena on kehittää eron jälkeisen vainon kaikille osapuolille suunnattuja palveluja. Hankkeessa keskitytään kehittämään myös palveluita ja työmuotoja ennaltaehkäisevään ja kuntouttavaan työtapaan. VARJO-hankkeessa tehtävä työ on vaikuttamista ja tutkimuksellista työtä. VARJO-hankkeessa on mukana VIOLA ry:n lisäksi Oulun ensi- ja turvakoti ry. (VARJO-hanke.)

5.2 Tutkimusongelma

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää eron jälkeisen vainon uhrien läheisten tuen tarvetta. Tavoitteena oli myös kuvata läheisten kokemuksia avun saamisesta vainotilanteessa. Tarkoituksena oli etsiä vastauksia yhteen päätutkimuskysymykseen ja kahteen alatutkimuskysymykseen.

Opinnäytetyön pääkysymys on:

1. Millaista tukea eron jälkeisen vainon uhrien läheiset kokevat tarvitsevansa?

Alakysymykset ovat:

1. Millaisia kokemuksia läheisillä oli avun saamisesta?
2. Miten läheiset toivovat palveluista ilmoitettavan?

5.3 Aineiston keruu

Opinnäytetyö oli kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Kvalitatiivisen tutkimuksen tarkoituksena on luoda kokonaisvaltainen kuva haastateltavien elämäntilanteista ja kokemuksista (Hirsjärvi ym. 2007, 157). Opinnäytetyössä kerättiin tietoa eron jälkeisen vainon uhrien läheisten tuen tarpeesta vainon erivaiheissa.

Kvalitatiivisen tutkimuksen yksi tyypillisimmistä aineiston keruumenetelmistä on haastattelu. Haastattelu soveltuu tiedonkeruutavaksi erityisen hyvin, kun halutaan tietää miksi ihmiset toimivat tai ajattelevat tietyllä tavalla tietyssä tilanteessa. Haastateltaviksi valitaan henkilöitä, joilla on kokemusta tai tietoa tutkittavasta aiheesta. Tiedonkeruu voidaan toteuttaa strukturoidun, puolistrukturoidun tai strukturoimattoman haastattelun avulla. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 74.) Strukturoidulla haastattelulla eli lomakehaastattelulla tarkoitetaan haastattelijan ohjaama haastattelua, jossa kysymykset ja vastausvaihtoehdot ovat kaikille haastateltaville samat. Puolistrukturoidussa haastattelussa eli teemahaastattelussa aihepiirit ovat kaikille haastateltaville samat, mutta vastausvaihtoehtoja ei ole. Strukturoimattomasta haastattelusta voidaan käyttää myös nimeä avoin haastattelu, joka on kaikista lähimpänä vapaata keskustelua määrätystä aiheesta. Kaikkien haastateltavien kanssa ei kuitenkaan käsitellä kaikkia samoja aihepiirejä. (Eskola & Suoranta 1999, 87.)

Opinnäytetyön aineiston keruumenetelmäksi valikoitui puolistrukturoitu haastattelu eli teemahaastattelu. Teemahaastattelun teemat perustuvat tutkimuskysymyksiin, joihin pyritään edeltä määriteltyjen teemojen ja tarkentavien kysymysten avulla löytämään vastauksia (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75). Haastattelijan vastuulla on varmistaa, että kaikki halutut aihepiirit käsitellään jokaisen haastateltavan kanssa. Aihepiirejä ei

kuitenkaan tarvitse käydä läpi tietyssä järjestyksessä tai yhtä laajasti jokaisessa haastattelussa. (Eskola & Suoranta 1999, 87). Teemahaastattelu on hyvä tapa kerätä tietoa sensitiivisistä tai henkilökohtaisista aiheista. Se soveltuu käytettäväksi myös, kun halutaan tarkentaa saatuja vastauksia väärin tulkintojen vähentämiseksi. (Metsämuuronen 2006, 113,115.) Kyseinen menetelmä ei liiaksi rajaa aiheen käsittelyä ja näin haastateltaville tulee mahdollisuus käsitellä aihetta heille luontevimmasta näkökulmasta (Eskola & Suoranta 1999, 88). Aineistonkeruumenetelmän valintaa ohjasi myös opinnäytetyömme työelämäkumppanin toive.

Tiedonkeruumenetelmäksi valikoitui teemahaastattelu, koska työelämän toiveena on myös kerätä tietoa teemahaastattelun avulla. Haastattelussa on kuitenkin ennalta määrätyt teemat, joiden pohjalta haastattelu toteutetaan. Teemahaastattelussa ei kuitenkaan ole määritelty kysymyksille tarkkoja muotoja, eikä niiden järjestystä ole ennalta suunniteltu. (Hirsjärvi ym. 2007, 203.) Opinnäytetyön aihe on sensitiivinen ja teemahaastattelu antaa haastateltaville myös mahdollisuuden kertoa itse haluamista asioista, mutta mahdollistaa haastattelijoiden tarkentavat kysymykset (Hirsjärvi & Hurme 1993, 35). Tarkentavilla alakysymyksillä on tarkoitus varmistaa tiedon saaminen halutuista aiheista ja teemoista sekä varmistaa molemminpuolinen ymmärrys haastattelun aikana. Opinnäytetyössä haastateltavilta läheisiltä kysyttiin lupaa myös myöhempään yhteydenottoon haastattelujen pohjalta. Yhteydenotto oltaisiin tehty esimerkiksi puhelimitse tai opinnäytetyön työelämäkontaktin kautta. Haastattelujen lisäksi haastateltavilla oli mahdollisuus antaa opinnäytetyön tekijöille esimerkiksi itse kirjoittamiaan runoja, jotka kuvasivat heidän kokemuksiaan.

Saimme haastateltavien yhteystiedot opinnäytetyön työelämäkumppanilta VIOLA ry:ltä, joka oli ollut haastateltaviin yhteydessä jo aikaisemmin ja kysynyt alustavan suostumuksen haastatteluun. Haastatteluun sopivan ajankohdan sovimme itse haastateltavien kanssa. Yksi haastatteluista tapahtui kasvotusten VIOLA ry:n tiloissa ja kaksi haastatteluista puhelimitse kaiuttimen välityksellä, lisäksi saimme yhden kirjallisen vastauksen. Kaikissa haastatteluissa käytimme haastateltavien luvalla nauhuria. Opinnäytetyön aineisto kerättiin teemahaastattelun avulla. Yhtä haastattelua lukuunottamatta haastateltavat saivat teemahaastattelurungon (liite 3) etukäteen sähköpostitse. Teemahaastattelurungot päädyttiin lähettämään haastateltaville, sillä

ensimmäisessä haastattelussa kävi ilmi, ettei läheinen osannut ajatella omaa tuen tarvettaan kysymyksen tullessa niin yllättäen. Haastattelut tehtiin kahden haastattelijan voimin, jolloin toinen pystyi kirjaamaan vastauksia ylös ja toinen osallistumaan keskusteluun. Kirjallisen vastauksen saimme VIOLA ry:n kautta.

Haastattelut nauhoitettiin haastateltavien suostumuksella, sekä yksi haastattelu tehtiin kirjallisesti. Haastattelut litteroitiin analysointia varten, jonka jälkeen ne luovutettiin VIOLA ry:lle. VIOLA ry arkistoi haastattelut mahdollista myöhempää tutkimuskäyttöä varten VARJO- hankkeessa. Aineiston luovuttaminen oli mahdollista, sillä haastateltavat esiintyivät nauhoituksissa anonyymeina, jolloin heidän henkilöllisyytensä ei tullut ilmi. Haastateltaville kerrottiin ennen haastatteluja aineiston käyttötarkoitus ja sen säilytys VIOLA ry:n toimesta. Heiltä myös pyydettiin haastattelulupa (liite 2), jossa heille mainittiin opinnäytetyön tarkoitus, aineiston käyttö sekä muita käytännön toteutukseen ja eettisyyteen liittyviä asioita.

Teemahaastattelurunko laadittiin tutkimuskysymysten ja aiemman teorian pohjalta. Teemojen avulla oli tarkoitus kerätä mahdollisimman laajasti tietoa läheisten tuen tarpeesta ja tarvittavista palveluista. Haastattelurungon tarkoituksena oli varmistaa, että kaikkien haastateltavien kanssa käytiin läpi samat aiheet. Teemahaastattelurunkoon laaditut kysymykset toimivat myös keskustelunluonnin apukysymyksinä.

Teemahaastattelurunko (liite 3) koostui kolmesta aihealueesta, joista ensimmäisessä kerättiin tietoa haastateltavan läheisen taustoista. Taustatiedoissa selvitettiin läheisen suhdetta uhriin ja kartoitettiin läheisen kuvausta vainosta. Tietoa haluttiin kerätä vainosta ja vainoteoista, jotta tiedettiin miten erilaiset teot vaikuttivat läheisiin. Samalla saatiin teoriaan verrattavaa tietoa vainoilmiöstä. Taustatiedoissa kysyttiin myös vainon tilannetta haastatteluhetkellä, sillä näin saatiin kuva miltä aikaväliltä läheinen pystyi kertomaan kokemuksiaan palveluista ja omasta tuen tarpeestaan. Taustatietoihin kuului lisäksi jo saadun tuen kartoittaminen.

Toisena teemana oli läheisten tuen tarpeen selvittäminen. Tässä kohdassa läheisiä pyydettiin tarkastelemaan omaa tuentarvetta vainon eri vaiheissa. Läheisten haluttiin myös tarkastelevan tuentarpeen vaihtelua jälkikäteen ja kertomaan millaista tukea olisi

voinut olla tarjolla. Lisäksi heitä pyydettiin kertomaan oliko vaino kohdistunut läheiseen ja jos oli niin miten. Tällä teemalla oli tarkoitus saada kuva läheisten saamasta tuesta ja tehdä näkyväksi läheisten toiveet tukipalveluiden järjestämisestä. Toisaalta haluttiin tietää vaikuttiko vaino myös läheisiin, kuten teoriasta ilmenee.

Kolmantena teemana oli tiedon hankinnan näkökulma. Apukysymysten avulla selvitettiin kokivatko läheiset saaneensa riittävästi tietoa ja tukea tilanteeseensa sekä löysivätkö he tarvitsemaansa tietoa helposti. Yhtenä aiheena oli kerätä toiveita ja ajatuksia läheisten mielestä hyvistä tavoista jakaa tietoa. Tiedonhankinnan näkökulma otettiin yhdeksi teemaksi, koska tiedon helppo saatavuus vaikuttaa elämänhallinnan tunteeseen.

5.4 Aineistolähtöinen sisällönanalyysi

Teemahaastattelun avulla kerätty aineisto litteroitiin ja litteroitu aineisto analysoitiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla. Aineistolähtöinen sisällönanalyysi etenee kolmen vaiheen kautta. Ensimmäinen vaihe on aineiston pelkistäminen. Tässä vaiheessa auki kirjoitetusta eli litteroidusta aineistosta karsitaan tutkimuksen kannalta epäoleellinen pois. Pelkistämiseen kuuluu aineiston tiivistäminen tai pilkkominen osiin. Aineistolähtöisen sisällönanalyysin toinen vaihe on aineiston ryhmittely. Aineiston ryhmittely voi tapahtua esimerkiksi ominaisuuden, piirteen tai käsityksen mukaan. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109-110.) Tässä opinnäytetyössä ryhmittely tapahtui teemahaastattelurungon apukysymysten mukaisesti, joiden lisäksi kerättiin yhteen muita haastatteluissa esille nousseita teemoja.

Aineistolähtöisen sisällönanalyysin kolmantena vaiheena on aineiston erottelu tutkimuksen kannalta oleelliseksi tiedoksi. Saadun tiedon pohjalta voidaan luoda teoreettisia käsitteitä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 111.) Tässä opinnäytetyössä aineisto loppujen lopuksi ryhmiteltiin isompien kokonaisuuksien mukaan, sillä tulosten raportointi teemahaastattelurungon apukysymysten mukaan ei olisi ollut mielekästä. Useilla kysymyksillä saatiin samankaltaisia vastauksia, joten tulokset raportointiin aihealue kerrallaan.

5.5 Opinnäytetyön eettisyys

Opinnäytetyötä tehtäessä ei voida olla törmäämättä eettisiin kysymyksiin. Ihmisiin kohdistuvassa tutkimuksessa on eettisinä ohjeina pidettävä erityisesti ihmisoikeuksia (Tuomi & Sarajärvi 2009, 131). Tutkimuksen, kuten myös opinnäytetyön tulee noudattaa näitä eettisiä ja moraalisia ohjeita. Osallistumisen täytyy olla vapaaehtoista ja haastateltaville tulee selvittää tutkimuksen kulku. Haastateltavia ja heidän kokemuksiinsa täytyy arvostaa ja heillä tulee voida keskeyttää haastattelu milloin tahansa. Tutkimus tulosten täytyy olla avoimia ja osallistujien täytyy voida pysyä nimettöminä koko prosessin ajan. (Teirilä & Jyväsjärvi 2001, 16.) Tutkimusta tehdessä saatuja tietoja ei myöskään saa antaa kenenkään ulkopuolisen käyttöön, eikä tietoja saa käyttää muuhun kuin kerrottuun tarkoitukseen (Tuomi & Sarajärvi 2009, 131).

Haastattelutilanteiden lisäksi eettiset seikat tulee huomioida tutkimustulosten käsittelyssä ja niiden raportoinnissa. Tulokset tulee esittää sellaisina kuin ne on saatu, eikä mitään voi jättää maininnan ulkopuolelle. Tuloksiin ei voi myöskään lisätä mitään sellaista mitä niissä ei alun perin ollut. (Teirilä & Jyväsjärvi 2001, 16.)

6 TUTKIMUSTULOKSET

Opinnäytetyömme aineisto koostuu kolmesta teemahaastattelusta ja yhdestä kirjallisesta vastauksesta. Haastatteluista ja kirjallisesta vastauksesta tullaan tästä eteenpäin käyttämään yhteistä nimitystä – vastaukset. Tähän päädyttiin, ettei yhtä vastausta pysty erottamaan ja näin olleen tapausta tunnistamaan. Vastanneiden iällä, sukupuolella tai koulutustaustalla ei opinnäytetyön tulosten kannalta ole merkitystä. Opinnäytetyön aiheen sensitiivisyyden vuoksi vastanneiden tunnistamattomuus haluttiin turvata. Anonyymiyden pitämiseksi mitään muitakaan tarkempia tietoja vastaajista tai vainotapauksista ei tule ilmi. Vastauksien antajista puhutaan läheisinä, sillä se ilmentää parhaiten vastaajien todellista roolia vainotapauksessa ja kuvaa näin opinnäytetyön lukijalle konkreettista tilannetta.

6.1 Vainoteot läheisten kertomana

Kaikissa tapauksissa sekä vainon uhri että vainoaja olivat läheisiä ihmisiä haastatellulle. Uhri oli haastatellun ystävä, sukulainen tai perheenjäsen, vainoaja oli kaikissa tapauksissa uhrin entinen puoliso. Osassa tapauksista uhrilla ja vainoajalla oli yksi tai useampi yhteinen lapsi ja vainoteot kohdistuivat aikuisen uhrin lisäksi myös lapsiin. Vastauksista ilmeni, että parisuhteessa oli ollut henkistä ja/ tai fyysistä väkivaltaa, mutta varsinainen vainoaminen oli alkanut vasta eron jälkeen. Vainon kesto vaihteli vastausten antohetkellä alle vuodesta useaan vuoteen.

Uhreihin kohdistuneet vainoteot olivat läheisten kertoman mukaan olleet monimuotoisia ja uhkaavia, kuten jatkuvaa yhteydenpitoa ja häirintää puhelimella, ennalta-arvaamatonta seuraamista ja vakoilemista sekä suoria väkivallan tekoja, uhkailua ja syyllistämistä. Vainoaja oli myös järjestänyt niin sanottuja läheltä piti-tilanteita ja kehottanut uhria olemaan varovainen. Yhdessä tapauksessa alkuvaiheen vainoteot olivat jatkuvia rakkauden osoituksia. Vainoteot kohdistuivat myös lapsiin ja heitä saatettiin käyttää eräänlaisina välineinä, esimerkiksi lasten asioiden hoitoa on käytetty syynä tapaamisille.

”Koko ajan se niin ku soitteli tälle exällensä, niin ku et tulee käymään ja voi voi, rakastaa ja rakastaa”

”Se koko aika siis ihan niin ku pakonomaisesti sitä vahti”

”Se on ampunut ilmakiväärillä ikkunaan”

”Se sit uhkas tappaa ja perhesurmia niinku linkitti”

Vainoaja oli pyrkinyt määräämään uhrin elämää ja hänen tekemiään asioita. Vainoaja oli kieltänyt uhria muun muassa menemästä töihin tai viettämästä aikaa ystävien kanssa. Vainoaja myös liikkui uhrin kodin tai vapaa-ajanviettopaikan läheisyydessä ja varmisti, että uhri tietää tämän.

Läheisillä oli ollut aavistus, ettei uhrin ja vainoajan parisuhteessa ollut kaikki kunnossa. Heille ei kuitenkaan ollut kerrottu, esimerkiksi parisuhde väkivallasta, vaan tieto väkivallasta oli saatu vasta suhteen päätyttyä. Yleensä läheiset ovl i kuitenkin saaneet tietää vainoamisesta lähes heti vainotekojen alettua, kun uhri on kertonut heille ja mahdollisesti pyytänyt heiltä apua.

”Viitteitä ja vihjeitä ja tuota semmosia arveluja oli jo paljon aikasemmin useiden vuosien takaa”

Vastaushetkellä läheiset kertoivat vainon joko loppuneen kokonaan tai edes hieman rauhoittuneen vainon alkuajoista. Kolmessa tapauksessa neljästä vaino kuitenkin oli aktiivista vastaushetkellä ja se vaikutti uhrien ja läheisten arkeen.

”Se ei enää niitä tappouhkauksia -- mut muuten semmosta tekstailua, soittelua öiseen aikaan”

”Se rajottaa kaikella tavalla tän lapsen kättäytymistä vielä tänä päivänäkin”

”Se on ihan jatkuvasti mielessä”

”Mutta niinku minä just sanoin, että semmonen koko elämän piiri rajoittuu. Kyllä se on omalla tavalla rajoittunu meilläkin.”

6.2 Vainon vaikutus läheisiin

Yhtä tapausta lukuun ottamatta vaino oli kohdistunut uhrin lisäksi myös läheisiin. Vaino oli kohdistunut läheisiin yksittäisinä tekoina ja uhkauksina, ei niinkään jatkuvina vainotekoina, kuten uhreihin. Läheisiin kohdistuneet teot olivat olleet enemmän konkreettisia tekoja, kuten puhelinsoittoja, tekstiviestejä ja uhkauksia.

”Mullehan se laitto uhkauksia, että hän järjestää mulle potkut mun töistä”

”Yleisiä uhkauksia on tullu ei muuta, mutta mä jätin ne omaan arvoonsa -- yhteen aikaan se puhu tappamisesta joka päivä”

”Minä olin tässä puhelinterrorissa”

Läheiset kertoivat olleensa erityisen huolissaan lapsista, jotka elivät vainotekojen keskellä. Huoli lapsista kuormitti läheisiä ja he eivät voineet ymmärtää kuinka vainoaja ei ymmärtänyt tekojensa vaikutuksia lapseen. Läheisillä oli huoli lapsista, vaikka vainoaminen olisi loppunut. Läheiset miettivät haastatteluissa, mitä jälkiä vainoaminen oli jättänyt lapseen ja kuinka se vaikuttaa heidän elämäänsä myöhemmin.

”Ei koskaan voinu olla varma, että onko ne lapset koulutiellä turvassa, onko (uhri) työmatkoillaan turvassa ja sitten yöllä, että mitenkä ne yötpelättiin aina”

”Minä olin sitä mieltä jo monta vuotta/kertaa, että tähän ois saatava apua, koska tää laps uupuu ihan totaalisesti.”

Vaino oli vaikuttanut läheisten sosiaalisiin suhteisiin, sillä heidän piti miettiä ketä voivat pyytää kylään ja voivatko itse lähteä muualle vai tarvitseeko uhri heitä. Läheiset kertoivat olleensa uhrin käytettävissä vuorokauden ajasta sekä hädän ja pelon suuruudesta riippumatta.

”Koska meidän on aina vakituiseen mietittävä sitä, että voidaanko me kutsua vieraita, onko näin ja onko näin, ja mihin meitä tarvitaan.”

6.3 Läheiset avun etsijöinä ja antajina

Läheiset eivät juuri olleet etsineet apua itselleen vaan uhrille. Läheiset olivat hakeneet apua pääasiassa uhrille ja heidän mahdollisille lapsille poliisin kautta ja internetistä muun muassa keskustelupalstoilta ja yleisestä internethausta. Yksi läheisistä kertoi löytäneensä tietoa vainosta ja VARJO-hankkeesta internetin kautta.

”Mää googletin illat pitkät-- ja mä olin jo oikeusministeriöönkin soittamassa, että sais sieltä jotain kun poliisit ei alkuun niin ku uskonu.”

”Suomi24:ssa joku oli kertonut jotain omaa tarinaa. Sit oli laittanu jonkun vinkin, että hän sai apua semmosesta ja semmosesta.”

”Kyllä toi internet on ihmeellinen maailma. Pienen jutun aina jostain löysi, et sit tosiaankin kun mä löysin sen VARJO-hanke homman.”

Yksi läheinen oli miettinyt lastensuojeluilmoituksen tekemistä, jotta uhrille ja uhrin lapselle olisi saatu apua. Ulkopuolisen avun etsimisen lisäksi läheiset auttoivat uhria esimerkiksi hoitamalla hänen lapsiaan. Läheiset pyrkivät olemaan uhrin ja hänen lastensa käytettävissä vuorokauden ajasta ja paikasta riippumatta. Yksi läheisistä koki, että hänen tuli ottaa vastuuta uhrin perheestä ja olla ikään kuin toinen vastuullinen aikuinen perheessä uhrin lisäksi. Läheiset kokivat myös tarvetta suojella uhria ja hänen lapsiaan vainoajalta.

”Mehän sitten sillä lailla lasten hoidossa autettiin niin paljon kuin ikinä ihmiset vaan voi auttaa.”

”Minä aikani täällä alakerrassa kuuntelin ja sitten läksin ja sanoin, että ”sovitaanko niin, että sinä lähet ulos?”

Läheinen puolusti uhria ja auttoi häntä etsimään apua, mikä vei heidän voimiaan.

”Se on ollu silleen et hän ei jaksa soittaa poliisille et hän ei vaan enää jaksa ni sitten mä oon soittanu sinne poliisille sen puolesta.”

”Niin kyllä minulta tosiaankin vaatinu ihan valtavia voimavaroja”

6.4 Läheisten oma jaksaminen ja tuen tarve

Läheiset ajattelivat oman jaksamisen taustalla olevan vahva luonne. Läheiset kertoivat elämän kasvattaneen heidät pärjäämään, vaikka vainotilanne olikin ollut todella raskas.

”Oli pakko tulla vahvaksi.”

” Onneks olen oppinu pitämään puoleni.”

” Se onki oma juttunsa pitää itensä tolkuissaan.”

Osa läheisistä ei ollut ajatellut tarvitsevänsä apua vaan he olivat kokeneet olevansa avun antajia. Tästä ajatuksesta johtuen läheiset eivät olleet osanneet hakea apua itselleen. Yksi läheisistä kuitenkin ajatteli hakevänsä apua ja suojelua viranomaisilta, koska ei tiennyt millaiseksi tilanne vainon suhteen kehittyisi hänen kohdallaan.

”Oisko --- minua voinu joku auttaa niin en mä tullut sellaista edes ajatelleeksi”

”Mutta mielessä kävi jos varmuuden vuoksi ottaisi yhteyttä poliisiin ja pyytänyt jonkinlaista suojelua.”

Vainosta puhuminen oli voinut tuntua häpeälliselle ja läheiset olivat ajatelleet, ettei kukaan ulkopuolinen pysty tilanteeseen edes vaikuttamaan.

”Jonkinlainen häpeä on niistä puhua. Ehkä ei sanan varsinaisessa merkityksessä, mut ei niinku viittis että meihin ne kohdistuu tollanen.”

”Koska siihen taas varmaan ihan ulkopuolisen vaikea puuttuakin, vaikka kuinka arvelisikin, ei siihen saa puuttua. Onks teillä siellä semmonen menossa?”

Läheisten jaksamista oli kuormittanut myös se, etteivät viranomaistahot olleet ottaneet uhrin tilannetta riittävän vakavasti, ainakaan alkuvaiheessa. Osassa tapauksista uhri ja läheiset eivät olleet saaneet riittävää tukea ja apua, vaikka vaino on kestänyt usean vuoden. Läheiset kokivat avun saamisen olleen vaikeaa ja viranomaistahojen suhtautuneen vainoon vähätellen.

”Poliisit ei alkuun niin ku uskonu ja ne sano vaan et noh, no ne on vaan semmosia eroriitoja”

Vaikka läheiset eivät olleet hakeneet viranomaisilta tukea, kokivat he saaneensa sitä itselleen tärkeiltä ihmisiltä, kuten puolisoiltaan tai ystäviltään. Läheiset kertoivat, että jo pelkkä puhuminen heille tärkeille ihmisille auttoi heitä jaksamaan paremmin. Läheiset huomasivat vasta jälkikäteen millainen merkitys tärkeillä ihmissuhteilla on omaan jaksamiseen. Läheiset kertoivat haastateltaessa heille olleen tärkeää, että rinnalla on ihminen, joka toimii tarvittaessa järjenäänenä ja laittaa turhille asioiden huolehtimisille lopun.

”Mutta tavallaan me saatiin sitten apua tietämättämme niiltä ihmisiltä joiden kanssa voitiin puhua näistä asioista”

”Kyllä meillä on ollu loppuin lopuksi se suurin tuki just toisistamme puolison kanssa”

”Musta on ollu kiva että mulla on muutama sellanen hyvä ystävä --- kenen kanssa mä oon --- soittanu että ”arvaa mitä se on taas tehny!”

Viranomaiset eivät olleet puuttuneet läheisten kokemaan vainoon tai tarjonneet heille apua oma-aloitteisesti. Yksi läheisistä kertoi käyneensä eräänlaisessa terapiassa, mutta sinne hän oli päässyt muiden terveydellisten syiden takia. Läheinen kuitenkin koki terapian yhdeksi tukimuodoksi.

”Silloin kun minä itse sairastuin – niin silloinhan minä kävin jonkun aikaa ihan tämmösessä terapiassa. Ja tuota se on niin ku ainut jonka minä käsittäisin.”

6.5 Läheisten kokemat kehityskohdat palveluissa

Läheiset kokivat, etteivät viranomaiset aluksi uskoneet tilannetta ja saattoivat vähätellä uhrin sekä läheisten kokemuksia. Läheiset kaipasivat muutosta asenteisiin ja tilanteen vakavuuden arviointiin.

”Poliisit ei alkuun niin ku uskonu ja se sano vaan et noh, no ne on vaan semmosia eroriitoja”

”Mäkin niin ku mietin, että poliisithan on ihan yhtä tyhjän kanssa.”

Läheiset toivoivat myös, että viranomaiset puuttuisivat tilanteisiin nopeammin ja vähempien näyttöjen turvin. Yksi haastateltava uskoi uhrin elävän liian pitkään pelon vallassa. Läheiset halusivat, että avun pyytämisen ja saamisen kynnyks olisi mahdollisimman matala, jotta apua saisi ajoissa. Etenkin poliiseilta toivottiin varhaista puuttumista tilanteisiin, joissa oli merkkejä väkivallasta tai vainosta.

”Sellasia ajatuksia mitä miettii, että minkä takia ja miten se on päässy näin?”

”Kaikista peloista huolimatta se pitäs mahdollisimmissan aikasin ilmottaa jollekin toiselle tämmönen, jollekin viranomaiselle, että tämmönen onki niinku liikkeellä.”

”Puuttuminen varhaisemmassa vaiheessa, se mulla on ollu ja sitä vieläkin jatkuvasti ajattelee”

Yksi läheinen toivoi VIOLA ry:n kaltaista paikkaa joka paikkakunnalle, koska kaipasi osaamista juuri väkivallan ja vainon suhteen. Läheinen koki kuitenkin hyväksi, että VIOLA ry:hyn oli voinut soittaa. Palveluista ja vainosta voisi yhden läheisen mielestä tiedottaa myös kirjallisesti esimerkiksi kirjan muodossa.

Läheiset näkivät myös vainoajan tarvitsevan apua. Yksi läheisestä pohti pakkohoitojaksoa tekijälle, jotta vainoajan mielenterveys tutkittaisiin.

”Tavallaan tulis semmonen pakkohoidon määräys kaikille näille, kun tälläisiä tilanteita tulee”

”Aattelen sen sillain, että apua se tarvitsee, että sen kun vaan sais ymmärtämään”

”Siis hänellehän (vainoajalle) siinä pitäs ennen kaikkea saaha jonkin näköstä apua.”

”Mut sitä justiinsa olen miettiny, että mitä ja minkälaista apua tälle tämmöselle painostajalle, henkiselle viholliselle vois saaha, että hän ymmärtää tän tekonsa hurjuuden.”

7 POHDINTA

7.1 Tulosten pohdinta

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, millaista tukea eron jälkeisen vainon uhrien läheiset tarvitsevat. Tarkoituksena oli myös kuvata läheisten kokemuksia avun saamisesta ja selvittää miten läheiset toivovat tukimuodoista ilmoitettavan. Tavoitteet saavutettiin mielestämme hyvin, sillä läheiset kertoivat avoimesti vainosta ja siitä, miten vaino oli heihin vaikuttanut. Olisimme kuitenkin kaivanneet vielä enemmän tietoa heidän jaksamisestaan ja tuen tarpeestaan. Läheiset eivät juuri olleet hakeneet apua itselleen, mutta kertoivat sen sijaan millaista oli etsiä apua vainon uhrille. Saimme myös tietoa läheisten ajatuksista nykyisten palveluiden suhteen ja viranomaisten suhtautumisesta vainotekoihin. Läheiset antoivat lisäksi ideoita palveluiden ja viranomaistahojen toiminnan kehittämiseen.

Läheiset kokivat, etteivät he tarvinneet tukea omaan jaksamiseensa. He kuitenkin kokivat saaneensa tukea puolisoltaan sekä ystäviltään. Läheiset eivät ehkä ajatelleet puolison tai ystävien antamaa tukea varsinaiseksi tueksi vaan miettivät, millaista tukea

olisivat viranomaisilta kaivanneet. Aiempien tutkimusten pohjalta tiedetään, että vain perhe ja läheiset ystävät pystyvät antamaan riittävää sosiaalista tukea muuttuneessa elämän tilanteessa (Knuuti 2007, 116). Opinnäytetyön tuloksista kävi ilmi, että läheiset saivat heille merkityksellisimmän tuen juuri puolisoiltaan tai muutamalta hyvältä ystävältä, jolle pystyivät kertomaan huolistaan. Tulokset tukevat aiempaa teoriaa myös siinä, ettei tukijoita tarvitse välttämättä olla kuin yksi ja jopa pelkkä tieto sosiaalisen tuen saamisesta riittää tueksi (Tarkka 1996, 14). Läheiset kokivat myös tärkeäksi, että joku laittoi heidän ajatuksilleen ja turhalle huolelle rajoja. Näin ollen läheisten saama sosiaalinen tuki toimi puskurina stressiä vastaan ja pienensi stressin aiheuttamia haitallisia vaikutuksia (Martelin ym. 2009).

Vaino voi näyttäytyä ulkopuoliselle henkilölle yksittäisinä ilkeiden tekojen tai jopa hellyyden osoituksina (Kumpuniemi 2012, 20-21). Tähän suhtautumiseen myös läheiset törmäsivät, kun etsivät apua uhrille ja tämän perheelle. Läheiset eivät edes olleet ajatelleet avun hakemista itselle, koska jo vainon uhrille oli vaikea saada apua. Mikäli viranomaiset olisivat antaneet apua ja tukea vainon uhrille, olisivat läheisetkin luultavasti hakeneet apua omaan jaksamiseen. Toisaalta jo tieto avun saamisesta olisi voinut riittää jaksamaan paremmin. Läheisten auttaessa uhria ja tämän perhettä, he saattoivat myös unohtaa oman jaksamisensa, koska sen ajattelemiselle ei välttämättä ollut aikaa.

Vaino voi kohdistua uhrin lisäksi myös läheisiin (Laitinen & Nikupeteri 2012, 49) ja näin oli tapahtunut myös haastateltujen läheisten kohdalla. Läheisiin kohdistuneet vainoteot olivat erittäin tyypillisiä vainotekoja, kuten puhelin soittoja, tekstiviestejä ja uhkauksia. Läheiset eivät kokeneet heihin kohdistuneita vainotekoja merkittävän kuormittaviksi. Voidaan kuitenkin pohtia, alkoivatko läheisten kokemat vainoteot tuntua vähemmän vakavilta, koska läheiset olivat nähneet millaisia teot hurjimmillaan voivat olla uhria ja hänen lapsiaan kohtaan. Parisuhdeväkivaltaa tutkittaessa on huomattu, että lievemmat väkivallan teot alkavat normalisoitua vakavien tekojen myötä (Marttala 2011, 41-42).

Merkittävänä läheisiä kuormittavana tekijänä oli vainotekojen vaikutus uhrin lapsiin. Läheiset pelkäsivät miten vaino vaikuttaa lasten arkipäivään ja tulevaisuuteen. Läheiset eivät voineet myöskään ymmärtää, miten vainoja ei ajatellut lasten

hyvinvointia. Läheiset kokivat velvollisuudekseen olla uhrin ja lasten käytettävissä vuorokauden ajasta riippumatta. Yksi läheisistä pyrki olemaan uhrin lapsille toinen vastuullinen ja turvallinen aikuinen. Vainotun ja hänen lastensa tukeminen kavensi läheisten sosiaalisia kontakteja muihin ihmisiin kuten ystäviin. Vaino siis vaikuttaa voimakkaasti suoraan ja välillisesti monien ihmisten elämään. Sosiaalisten kontaktien väheneminen ja tilanteen hallitsemattomuus tiedetään heikentävän läheisten elämänhallintaa (Vartiainen, 2008, 43-44). Tällaista kokemusta tulisi vakavoittaa vainoon suhtautumista ja olla tärkeä peruste uhrin ja läheisten auttamiseen. Läheisten elämänhallinnan heikkeneminen ei varmasti paranna uhrinkaan tilannetta, sillä läheisten rooli uhrin jaksamisessa on varmasti keskeinen. Läheisen auttamisella voidaan nähdä olevan välillinen vaikutus uhrin selviytymiseen. Voidaan pohtia jaksavatko läheiset edes auttaa uhria pitkällä aikavälillä, jos eivät itse saa minkäänlaista tukea. Läheisten tukemisella voitaisiin parantaa uhrin kokonaisvaltaista hyvinvointia.

Vaikka perheen ja läheisten on todettu antavan tärkeintä sosiaalista tukea, ei se kuitenkaan poissulje viranomaisten tarjoaman tuen merkitystä (Knuuti 2007, 116). Yksi haastatelluista läheisistä olikin saanut tukea terapian kautta, vaikka hän pääsi avun piiriin muiden terveydellisten syiden vuoksi. Viranomaisten tarjoama tuki voisi nousta erittäin merkitykselliseksi etenkin silloin kun läheisellä ei ole puolisoa tai läheisiä ystäviä. Viranomaiset voisivat pystyä myös tarkastelemaan tilannetta eri tavalla kuin uhrin läheiset. Viranomaisten tuki olisi tärkeää myös siksi, että heillä on laajempi tuntemus palveluverkostosta. He pystyisivät antamaan myös enemmän tietoa läheisille vainosta ja reagoimaan läheisen huoleen.

Läheiset etsivät apua pääasiassa internetistä ja poliisilta. Yksi läheisistä oli miettinyt lastensuojeluilmoituksen tekemistä avun saamiseksi uhrille ja hänen lapsilleen. Läheiset kokivat, etteivät viranomaiset uskoneet tilannetta ja saattoivat vähätellä uhrin ja läheisten kokemuksia. Samanlaisia kokemuksia on havaittu muissakin vainoa koskevissa tutkimuksissa. Yleistä on ollut, että vaino tulkitaan huoltajuusriidaksi tai eron jälkeiseksi mustasukkaisuudeksi. Näin ollen vainoajan tekoja on pidetty hyväksytympinä. (Nikupeteri & Laitinen 2013, 36.) Lakimuutoksen myötä tähän pulmakiveen toivottavasti löydetään uusia ratkaisukeinoja, joilla tunnistaa vainoilmiö. Viranomaisten riittämätön suhtautuminen voi vaikuttaa läheisten avun pyytämisen

tyrehtymiseen, jolloin läheisten voimavarojen kuormitus lisääntyy ja kyky selviytyä normaalista arjesta heikkenee. Tällainen voimavarojen lasku voi pahimmillaan johtaa fyysiseen ja psyykkiseen sairastumiseen ja jopa työkyvyn menettämiseen.

Läheiset toivoivat palveluita kehitettävän niin, että viranomaiset puuttuisivat vainotilanteeseen nopeammin ja pienemmillä näytöillä. Läheiset toivoivat myös, että avun pyytämisen ja saamisen kynnyks tehtäisiin mahdollisimman matalaksi. Yksi läheinen kaipasi enemmän VIOLA ry:n kaltaisia paikkoja, jossa olisi osaamista juuri väkivaltaan sekä vainoon. Palveluista toivottiin myös kirjallista tuotosta. Läheiset kaipasivat lisää palveluita luultavasti siksi, että olivat kokeneet avun saannin työlääksi. Tuloksista voidaan päätellä, että viranomaisten tarjoama tuki uhrille voisi keventää läheisten huolta ja näin ollen vähentää heidän kuormitustaan. Väkivaltaan ja vainoon erikoistuneista paikkoja kaivattiin ehkä siksi, että siellä ymmärrettäisiin vainon mittasuhteet ja vakavuus heti. Ehkä avun hakemisenkin kynnyks olisi matalampi jos avun tarvitsijan ei tarvitsisi perustella avun pyytämistä. Kumpusalokin (1999, 15) on havainnut, että oikea-aikaisella ja oikein mitoitettulla sosiaalisella tuella voidaan ehkäistä ongelmien laajentuminen ja toimintakyvyn laskeminen. Yksi hyvä tukimuoto voisi olla vertaistuki, koska se tarjoaa mahdollisuuden kuulla muiden kokemuksia ja selviytymiskeinoja, joista saada itse neuvoa., olivathan läheiset hakeneet tietoa internetin keskustelupalstoilta.

Läheiset olivat aavistaneet, ettei uhrin ja vainoajan parisuhteessa ollut kaikki kunnossa. He kuuluivat parisuhteen aikaisesta väkivallasta kuitenkin vasta suhteen päätyttyä. Aiemmissa tutkimuksissa on tullut myös ilmi, että 80 %:ssa vainotuista naisista oli kokenut väkivaltaa parisuhteen aikana (Kumpuniemi 2012, 19). Koska vainoa edeltää yleensä parisuhdeväkivalta, voidaan miettiä voisiko varhaisella parisuhdeväkivaltaan puuttumisella ehkäistä eron jälkeistä vainoa tai ainakin vähentää sen määrää.

Läheiset eivät ajatelleet tilannetta vain uhrin kannalta vaan näkivät myös vainoajan tarvitsevan apua. Palveluiden kehittäminen ja varhainen puuttuminen olisi merkittävää läheisten ja uhrin jaksamisen kannalta. Läheisten ja uhrin jaksamista tukisi varmasti se, että he tietäisivät tekijän olevan kontaktissa johonkin ulkopuoliseen tahoon.

Palveluita suunniteltaessa ja kehitettäessä tulisi huomioida teoreettinen tieto siitä että jokainen yksilö kokee samankaltaiset elämän tilanteet eri tavalla. Toisen silmissä pieneltä tuntuva asia voi vaikuttaa merkittävästi yksilön jaksamiseen ja elämänhallintaan. (Kähäri-Wiik 2007, 14.) Näin ollen jokaiselle läheiselle tulisi tietoisesti tarjota samat palvelut heidän sen hetkisestä vainotilanteestaan riippumatta.

7.2 Eettisyyden ja luotettavuuden arviointi

Opinnäytetyö pyrittiin toteuttamaan hyvien eettisten periaatteiden mukaan. Opinnäytetyössä tehtyihin haastatteluihin osallistuminen oli vapaaehtoista ja haastateltavat pystyivät keskeyttämään haastattelun missä vaiheessa tahansa. Vapaaehtoisuus ja keskeytysmahdollisuus ovatkin tutkimuksen yleisiä eettisiä periaatteita (Teirilä & Jyväsjärvi 2001, 16). Haastateltaville kerrottiin haastattelun tarkoitus ja tulosten käyttö. Heiltä myös pyydettiin kirjallinen haastattelulupa (liite 2), josta haastateltavalle itselleen jäi yksi kappale. Lupa käytiin suullisesti läpi ennen haastattelua, kaikkien muiden paitsi kirjallisen vastauksen antaneen kanssa. Kirjallisesti vastannut sai haastatteluluvan itselleen postitse. Haastatteluluvan läpikäynnillä varmistettiin vastaajan tietoisuus haastattelusta saadun tiedon käytöstä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 131). Luvassa todettiin kaikki aineiston käyttöön liittyvät seikat sekä opinnäytetyön tekijöiden tausta- ja yhteystiedot.

Haastatteluissa pyrittiin kunnioittamaan ja arvostamaan läheisten kokemuksia ja ajatuksia selvitettävästä asiasta. Kunnioittaminen ja arvostaminen olivat erityisen tärkeitä selvitettävän aiheen sensitiivisyyden vuoksi. Tutkimustulokset raportoitiin avoimesti, kuten etiikkaan kuuluu ja erityistä huomiota kiinnitettiin tulosten tunnistamattomuuteen. Tunnistamattomuus huomioitiin opinnäytetyön aineistonkeruun ja aineistonanalyysin kaikissa vaiheissa. Haastattelut suoritettiin suljetussa tilassa, niin ettei kukaan ulkopuolinen pystynyt niitä kuulemaan. Puhelinhaastattelut nauhoitettiin niin, ettei nauhalle tullut haastateltavan kokonimeä tai muita henkilötietoja. Haastattelut analysoitiin yksin, eikä niitä päässyt kukaan muu kuuntelemaan tai lukemaan. Nauhat toimitettiin VIOLA ry:lle myöhempää käyttöä varten ja luovuttamisesta eteenpäin VIOLA ry vastaa nauhojen eettisestä säilyttämisestä. Litteroidut aineistot tuhottiin analysoinnin jälkeen.

Tunnistamattomuudesta tulikin opinnäytetyön yksi tärkeimmistä eettisistä periaatteista.

Haastattelutilanteiden lisäksi eettiset seikat huomioitiin tutkimustulosten raportoinnissa. Tulokset esitettiin sellaisena kuin ne saatiin. Joitain tuloksia ei kuitenkaan voitu raportoida, sillä ne olisivat antaneet tunnistettavaa tietoa vastaajasta. Tuloksissa käytetyistä suorista lainauksista jätettiin tarkoituksella pois sukupuolta ja henkilöllisyyttä kuvaavat tiedot. Vainoteot kuvattiin myös tunnistamattomasti. Haastattelutilanteessa pohdittiin läheisen kanssa vertaistuen merkityksestä ja läheinen ajatteli sen voisivan olla hyödyllistä oman jaksamisen kannalta. Tätä ei kuitenkaan mainittu tuloksissa, sillä keskustelu haastattelijoiden toimesta oli johdattelevaa, eikä muiden haastateltavien kanssa käsitelty samaa aihetta.

Haastateltavat valikoituivat VIOLA ry:n kautta, jolloin haastateltavat vastasivat kohderyhmää. Haastateltavien valikoiminen on laadulliselle tutkimukselle tyypillistä, sillä sen avulla kerätään tietoa halutusta ilmiötä. Haastateltavien valikoimisessa oli hyviä ja huonoja puolia. Kaikilla haastateltavilla oli opinnäytetyön tutkimuskysymysten kannalta haluttua tietoa ja he olivat jo käsitelleet vainokokemuksiaan. Toisaalta aina voidaan pohtia tutkimuksen luotettavuutta kun haastateltavien määrä oli pieni. Vaikka haastateltavien määrä oli pieni, tulisi heidän kokemuksiaan pitää arvokkaina ja kartoittamisen arvoisina. Jokaisen kokemusta tulisi pitää merkittävänä etenkin silloin kun tutkitaan ilmiötä, joka vaikuttaa haitallisesti ihmisen hyvinvointiin. Haastatteluissa saatu tieto lisäsi käsitystä vainosta ja sosiaalisesta tuen merkityksestä, joka opinnäytetyön tekijöiden mielestä tukee tutkimuksen luotettavuutta. Haastattelujen tulokset myös tekivät teoreettisen tiedon elämänhallinnasta konkreettiseksi.

Opinnäytetyön tuloksia voidaan pitää luotettavina, koska ne on kuvattu objektiivisesti (Tuomi & Sarajärvi 2009, 134). Tulosten luotettavuudessa tulee kuitenkin ottaa huomioon, että yksi haastateltava ei saanut teemahaastattelurunkoa etukäteen. Teemojen tietämättömyys saattoi vaikuttaa siihen, ettei läheinen osannut haastatteluhetkellä kertoa omasta tuen tarpeestaan. Tämän kokemuksen myötä päätettiin haastattelurungot lähettää muille etukäteen, jotta läheiset pystyisivät valmistautumaan vastausten antamiseen. Haastattelurungon lähettämällä etukäteen ei

nähty olevan suurta merkitystä luotettavuuden kannalta, sillä oleellista oli että läheiset osaisivat kertoa tuen tarpeestaan. Kaikilla läheisillä oli mahdollisuus ottaa opinnäytetyöntekijöihin yhteyttä jälkikäteen, mikäli olisivat halunneet tarkentaa antamiaan vastauksia. Kirjallisen vastauksen saaminen ilman vastaajan yhteystietoja teki vastausten tarkentamisen mahdottomaksi, jolloin osa halutusta tiedosta jäi vaillinaiseksi. Läheisillä oli myös mahdollisuus toimittaa oheismateriaalia, mutta niitä ei saatu yhtään.

7.3 Opinnäytetyön toteutuksen arviointi ja oma oppiminen

Opinnäytetyö toteutettiin yhdessä Viola ry:n VARJO-hankkeen kanssa. Yhteistyö VARJO-hankkeen kanssa oli mielestämme sujuvaa, sillä opinnäytetyön tekijät saivat työelämästä selkeät toiveen opinnäytetyön suhteen. Opinnäytetyön tekijöillä oli myös mahdollisuus toteuttaa omat ajatuksensa opinnäytetyössä. Työn toteutukseen saatiin kommentteja sekä neuvoja tarvittaessa koko opinnäytetyöprosessin ajan ja opinnäytetyö vastaakin hyvin sekä tekijöiden että työelämän tavoitteita. VARJO-hankkeen kautta saatiin yhteys läheisiin, joiden tavoittaminen ilman yhteyshenkilöä olisi voinut olla mahdotonta.

Aineisto päätettiin kerätä teemahaastattelun avulla, sillä vapaan keskustelun ajateltiin olevan hyvä väylä lähestyä arkaa aihetta. Teemahaastattelu sopikin hyvin aineiston keräämiseen suullisissa haastatteluissa. Haasteeksi muodostui yhden vastauksen kerääminen kirjallisesti, eikä teemahaastattelun runko ollut paras mahdollinen kirjallisen vastauksen keräämiseen, sillä kysymykset olivat laajoja. Kirjallinen vastaus tuki kuitenkin muita vastauksia ja siitä saatiin myös uutta hyödynnettävää tietoa. Mikäli kokemuksia kerätään suullisten ja kirjallisten vastausten avulla, tulisi niihin laatia erilliset kysely- ja haastattelulomakkeet.

Opinnäytetyön aikataulu venyi odotetusta, sillä haastateltavia oli haasteellista löytää. Toisaalta, aikataulun venyessä vainoilmiötä ehdittiin tutkia enemmän ja vainon suhteen tehtiin merkittäviä päätöksiä myös yhteiskunnan tasolla. Näitä tietoja ja tuloksia saatiin hyödynnettyä myös tämän opinnäytetyön tekemisessä. Opinnäytetyön aihetta oli tutkittu hyvin vähän aikaisemmin ja erityisesti läheisten näkökulma oli lähes olematon. Aiemman tiedon puuttuessa, teoreettisen viitekehyksen rakentaminen

oli haasteellista ja erityisesti kuntoutumisen osa-alue haki pitkään muotoaan. Teoreettinen viitekehys pyrittiin rakentamaan läheisten näkökulmasta sekä osittain haastatteluista saatujen tulosten pohjalta.

Opinnäytetyön tekemisen myötä opimme tutkimuksen teon käytännön asioita, kuten tutkimusluvan ja haastattelurungon tekemisen. Haastattelut olivat myös erittäin opettavaisia, sillä niistä saimme kokemusta arkojen asioiden käsittelyyn. Opimme kohtaamaan vaikeassa elämäntilanteessa ollutta tai olevaa henkilöä. Opimme myös, kuinka moni seikka vaikuttaa haastattelutilanteeseen ja tiedon saamiseen. Koemme oppineen lisää haastattelutekniikasta, kuten avoimien kysymysten esittämisestä. Opimme myös tarttumaan haastateltavan esille tuomiin asioihin ja tarkentamaan niitä, ettei vääriä tulkintoja syntyisi. Saimme myös kokemusta puhelinhaastatteluista, jota meillä ei aikaisemmin ollut. Pystyimme myös havaitsemaan erilaisten haastattelutapojen eron. Kaiken kaikkiaan opinnäytetyön tekeminen on ollut opettavainen prosessi.

7.4 Tulosten hyödynnettävyys ja jatkotutkimusaiheet

Opinnäytetyön tuloksia voidaan hyödyntää VARJO-hankkeessa ja tuloksista saadaan kuva läheisten kokemuksista opinnäytetyön tekohetkellä olevista tukipalveluluista. Opinnäytetyötä varten tehty teemahaastattelurunko on lähetetty pyynnöstä Oulun ensi- ja turvakoti ry:lle, koska myös siellä käydään keskusteluja läheisten kanssa. Samojen teemojen mukaan käyty keskustelu mahdollistaa laajemman kuvan luomisen läheisten kokemuksista. Opinnäytetyö tuo näkyväksi vainon vaikutuksen läheisiin ja tätä tietoa voidaan hyödyntää kuntoutumista ja ennaltaehkäisevää työtä kehitettäessä. Mahdollisuuden mukaan opinnäytetyötä ja sen tuloksia tullaan esittelemään erilaisissa seminaareissa, joissa VARJO-hanke on mukana.

Yleistä on, että sosiaalialalla läheisten näkökulma on otettu niukasti huomioon ja sitä on tutkittu vähän. Näin ollen opinnäytetyö tuo esille tärkeän tutkimusalueen. Läheisten näkökulmaa tulisi tutkia lisää esimerkiksi toistamalla tämä opinnäytetyö. Jatkossa voisi olla myös tarpeen tutkia vielä lisää etenkin läheisten tuen tarpeen vaihtelua vainon eri vaiheissa. Palveluiden kehittämisen jälkeen voisi tutkia niiden tavoitettavuutta läheisten näkökulmasta. Läheisten jaksamisen merkitystä ei voi liiaksi

korostaa, kun tiedetään kuinka lähellä he ovat uhria ja kuinka vainoteot välillisesti vaikuttavat läheisten jaksamiseen.

LÄHTEET

Anttila, Kyllikki, Hirvelä, Tiina, Jaatinen, Tiina, Polviander, Marjut & Puska Eeva-Liisa 2005. Sairaanhoido ja huolenpito. Helsinki: WSOY.

Auvinen, Anja 2004. Vertaistuki vailla vertaa. Tampere: Cityoffset Oy.

Ensi- ja turvakotien liitto. VIOLA- väkivallasta vapaaksi ry. WWW-dokumentti. <http://www.violary.fi/>. Ei päivitystietoja. Luettu 13.4.2014

Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1999. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2007. Tutki ja kirjoita. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 1993. Teemahaastattelu. Helsinki: Yliopistopaino.

Hulkko, Annukka 2011. Parisuhdeväkivallan varhaiset vaiheet. Teoksessa Hannus, Riitta, Mehtola, Sirkku, Natunen, Luru & Ojuri, Auli (toim.) Veitsen terällä. Naiseus ja parisuhdeväkivalta. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.

Häkkänen, Helinä 2008. Vainoaminen. PDF-dokumentti. www.terveysportti.fi/xmedia/duo/duo97156.pdf. Ei päivitystietoja. Luettu 13.4.2014

Häkkänen-Nyholm, Helinä 2012. Radiohaastattelu 14.6.2012. <http://arena.yle.fi/radio/1532947>. Kuunneltu 10.9.2013

Järvikoski, Aila & Härkäpää, Kristiina 2004. Kuntoutuksen perusteet. Vantaa: DARK Oy.

Järvikoski, Aila & Härkäpää, Kristiina 2011. Kuntoutuksen perusteet. Helsinki: WSOYpro Oy.

Jäämeri, Hannele 2010. Vainoaminen on rikos monessa EU-maassa. Suomen Kuvalehti. Verkkojulkaisu. <http://suomenkuvalehti.fi/jutut/kotimaa/vainoaminen-on-rikos-monessa-eu-maassa/>. Päivitetty 29.11.2013. Luettu 9.3.2014

Kaitue, Sanna, Noponen, Tanja & Slåen, Anne 2007. Yleistä muttei yksityistä - Oikeudelliset keinot lähisuhdeväkivallasta selviytymiseen. Helsinki: Edita Prima Oy.

Knuuti, Ulla 2007. Matkalla marginaalista valtavirtaan? Huumeiden käytön lopettaneiden elämäntapa ja toipuminen. Yhteiskuntapolitiikanlaitos. Tutkimuksia 1/2007. Helsinki: Yliopistopaino.

Kokko, Riitta-Liisa 2011. Kohtaamisia ja ohituksia kuntoutuksen elämäntilanteen tienristeyksessä. Teoksessa Karjalainen, Vappu & Vilkkumaa, Ilpo (toim.). Kuntoutus kanssamme. Ihmisen toimijuuden tukeminen. Jyväskylä: Bookwell Oy.

Kumpuniemi, Minna 2012. ”Nyt sinulle vasta sitten vaikeudet alkavatkin!” Väkivaltaan johtanut vainoaminen parisuhdekontekstissa. Itä-Suomen Yliopisto. Psykologian oppiaine. Psykologian syventävien opintojen tutkielma.

Kumpusalo, Esko 1991. Sosiaalinen tuki, huolenpito ja terveys. Sosiaali- ja terveyshallitus. Raportteja 8/1991. Helsinki: Valtion painatuskeskus.

Kähäri- Wiik, Kaija, Niemi, Aira & Rantanen, Anneli 2007. Kuntoutuksella toimintakykyä. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

Lahti, Jari & Pienimäki, Anneli 2011. Päihdekuntoutus rakentuu sosiaaliselle perustalle. Teoksessa Karjalainen, Vappu & Vilkkumaa, Ilpo (toim.). Kuntoutus kanssamme. Ihmisen toimijuuden tukeminen. Jyväskylä: Bookwell Oy.

Laitinen, Merja & Nikupeteri, Anna 2012. Naisiin ja lapsiin kohdistuva vaino. Kide. Lapin Yliopiston Yhteisölehti 1/2012, 49.

Laki lähestymiskiellosta. 4.12.1998/898, 7§, 11§. WWW-dokumentti.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980898>. Ei päivitystietoja. Luettu 9.3.2014

Lindh, Jari & Suikkanen, Asko 2008. Ammatillinen kuntoutus pysyvässä muutoksessa. Kuntoutus 1/2008, 59-60.

Malinen, Anu & Nieminen, Kati 2000. Vertaistuki voimavarana. Lahti: Invalidiliiton Sopeutumisvalmennuskeskus.

Martelin, Tuija, Hyyppä, Markku T., Joutsenniemi, Kaisla & Nieminen, Tarja 2009. Hyvä kumppani ja kivat kaverit tuovat terveyttä arkeen. Duodecim. Terveyskirjasto. WWW-dokumentti. http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_teos=onn&p_artikkeli=onn00107. Ei päivitystietoja. Luettu 15.11.2013.

Marttala, Pia 2011. Parisuhdeväkivallan monet muodot. Teoksessa Hannus, Riitta, Mehtola, Sirkku, Natunen, Luru & Ojuri, Auli (toim.) Veitsen terällä. Naiseus ja parisuhdeväkivalta. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.

Metsämuuronen, Jari (toim.) 2006. Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Metteri, Anna & Haukka- Wacklin, Tuula 2011. Sosiaalinen tuki kuntoutuksen ytimessä. Teoksessa Karjalainen, Vappu & Vilkkumaa, Ilpo (toim.). Kuntoutus kanssamme. Ihmisen toimijuuden tukeminen. Jyväskylä: Bookwell Oy.

Nikupeteri, Anna & Laitinen, Merja 2013. Vaino naisiin kohdistuvana eron jälkeisenä väkivaltana. Naistutkimus 2/2013, 36.

Perheväkivallan määrittely. Ensi- ja turvakotien liitto ry. WWW-dokumentti.

http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/liitto/haetko-tietoa/perhevakivalta/perhevakivallan_maarittely/. Ei päivitystietoja. Luettu 14.4.2014

Piispa, Minna 2011. Teoksessa Hannus, Riitta, Mehtola, Sirkku, Natunen, Luru & Ojuri, Auli (toim.) Veitsen terällä. Naiseus ja parisuhdeväkivalta. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.

Puukka, Merja 2013. Sosiaalisen kasvuympäristön yhteys elämänhallintaan aikuisuudessa. Turun yliopisto. Sosiaalitieteiden laitos. Sosiologia. Pro gradu-tutkielma.

Rikoslaki 879/2013. WWW-dokumentti.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001#L24>. Ei päivitystietoja. Luettu 9.3.2014.

Rautava, Marie & Perttu, Sirkka (toim.) 2002. Naisiin kohdittava pari- ja lähisuhdeväkivalta. Käsikirja perus- ja täydennyskoulutukseen. Helsinki: Erikoispaino Oy.

Rekiahho, Ilkka & Robinson, Douglas 2004. Suomi Englanti-Suomi-sanakirja. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Rytkönen, Jenni 2011. Voimaantumisen kuntoutusprosessissa. Osallistuva ohjaaja voimaannuttajana kuntoutusprosessissa. Itä- Suomen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden laitos. Sosiaalityön pääaine. Pro gradu- tutkielma.

Siitonen, Juha 1999. Voimavaraistumisteorian perusteiden hahmottelua. Oulun yliopisto. Oulun opettajankoulutuslaitos.

Sosiaalinen kuntoutus. Sosiaaliportti. WWW- dokumentti.

http://www.kuntoutusportti.fi/portal/fi/kuntoutus/kuntoutusjarjestelma/sosiaalinen_kuntoutus/. Päivitetty 11.1.2013. Luettu 15.1.2013.

Tarkka, Marja-Terttu 1996. Äitiys ja sosiaalinen tuki. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy.

Teirilä, Marjatta & Jyväsjärvi, Erkki 2001. Tutkielman tekijän työkirja. Vantaa: Tummavuoren Kirjapaino Oy.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Vainoaminen 2014. Talenttia. 3/2014, 19.

VARJO-hanke. WWW- dokumentti. <http://www.varjohanke.fi/varjo-hanke/>. Ei päivitys tietoja. Luettu 13.6.2013.

Vartiainen, Sini 2008. Eväitä elämänhallintaan. Tapaustutkimus Ilmaisuu-Startin nuorista Tampereella. Tampereen yliopisto. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos. Sosiaalipolitiikka. Pro gradu- tutkielma.

VIOLA- Väkivallasta Vapaaksi ry, hallitus
Savilahdenkatu 24
50100 Mikkeli

TUTKIMUSLUPA-ANOMUS

Olemme Päivi Skinnari ja Ida Ylönen sosionomi (AMK) opiskelijoita Mikkelin Ammattikorkeakoulusta. Opinnäytetyömme tarkoituksena on selvittää millaista tukea eron jälkeisen vainon uhrien läheiset tarvitsevat. Opinnäytetyömme työelämäkumppanina toimii VARJO- hankkeen hankevastaava Jaana Kinnunen. Opinnäytetyömme on tarkoitus tuottaa tietoa VARJO- hankkeen käyttöön.

Opinnäytetyössämme tietoa kerätään teemahaastattelun avulla. Tarkoituksenamme on haastatella 4-6 eron jälkeisen vainon uhrin läheistä. Haastateltavien tavoittamiseen hyödynnetään Viola ry:n asiakaskontakteja. Tarvittaessa haastateltavilta tullaan pyytämään lupa haastatteluiden nauhoittamiseen ja muun haastateltavilta saadun aineiston, kuten runojen käyttöön. Haastattelut tullaan nauhoittamaan ja nauhat luovutetaan Viola ry:lle VARJO-hankkeessa tapahtuvaa myöhempää käyttöä varten. Aineiston luovutuksen jälkeen vastuu aineistosta siirtyy kokonaisuudessaan Viola ry:lle.

Opiskelijoina meitä sitoo vaitiolo- ja salassapitovelvollisuus. Tulemme käsittelemään saamiamme tietoja luottamuksellisesti ammattikorkeakoulun eettisten periaatteiden mukaisesti. Haastateltavat pysyvät nimettöminä, eikä heidän henkilöllisyys tule julki aineistosta.

Opinnäytetyömme on tarkoitus valmistua joulukuuhun 2013 mennessä.

Opinnäytetyömme ohjaava opettaja on Mikkelin Ammattikorkeakoulun lehtori Annamaija Siren puh.

Anomme Teiltä kohteliaimmin lupaa haastatteluiden ja opinnäytetyömme toteuttamiseen myöhemmin sovittavana ajankohtana.

Ystävällisin terveisin

Päivi Skinnari
Sosionomi (AMK) opiskelija
puh.

Ida Ylönen
Sosionomi (AMK) opiskelija
puh.

Haastattelulupa

Haastattelulupa

Olemme sosionomiopiskelijat Päivi Skinnari ja Ida Ylönen Mikkelin Ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyötä eron jälkeisen vainon uhrien läheisten tuentarpeesta. Tarkoituksenamme on kerätä kokemusasiantuntijatietoa haastatteleamalla eron jälkeisen vainon uhrien läheisiä. Opinnäytetyömme tavoitteena on tuottaa tietoa VIOLA- Väkivallasta Vapaaksi ry:n VARJO- hankkeelle. Opinnäytetyömme työelämäohjaajana toimii VARJO- hankkeen hankevastaava Jaana Kinnunen.

Haastatteluun osallistuminen on luottamuksellista ja opiskelijoina meitä sitovat salassapitovelvollisuus ja sosiaalialan ammattieettiset ohjeet. Haastateltavien henkilöllisyys ei tule missään tutkimuksen vaiheessa esille. Haastattelut tullaan nauhoittamaan ja purkamaan kirjalliseen muotoon. Nauhoitusten purkamisen jälkeen nauhat sekä muut aineistot luovutetaan Viola ry:lle mahdollista myöhempää käyttöä varten. Haastattelun suorittamisen jälkeen teillä on mahdollisuus olla sähköpostitse yhteydessä haastattelijoihin haastattelun tiimoilta.

Pyydämme teiltä lupaa haastattelun nauhoittamiseen ja muun luovuttamanne aineiston käyttöön opinnäytetyön tutkimuksellisissa tarkoituksissa.

Tästä luvasta on olemassa kolme samanlaista kappaletta, yksi kullekin osapuolelle: Viola ry:lle, opinnäytetyön tekijöille ja haastateltavalle.

Allekirjoituksella suostun edellä mainittuihin asioihin.

Paikka ja aika

Allekirjoitus ja nimen selvennys

Kiitos osallistumisesta!

Päivi Skinnari

_____@edu.mamk.fi

Ida Ylönen

_____@edu.mamk.fi

TEEMAHAASTATTELUN RUNKO

Taustatiedot:

1. Millainen suhde sinulla on vainottuun henkilöön?
2. Milloin vainoaminen alkoi?
3. Mikä vainotun tilanne vainon suhteen on tällä hetkellä?
4. Millaista tukea olet saanut ollessasi vainotun henkilön tukena?

Tuen tarve:

5. Milloin sait tietää vainoamisesta? Millaista tukea olisit silloin tarvinnut itsellesi ja perheellesi?
6. Onko vaino kohdistunut sinuun? (Millaista tukea olisit silloin tarvinnut?)
7. Miten tuen tarpeesi on vaihdellut ollessasi vainotun henkilön tukena?
8. Miten viranomaisten tulisi ottaa tuen tarpeen vaihtelu huomioon palveluita järjestäessään?

Tiedon hankinta:

8. Saavatko vainon uhrin läheiset riittävästi tukea omaan jaksamiseen?
9. Oletko saanut tietoa tukimuodoista ja niiden tarjoajista?
10. Mikä olisi mielestäsi hyvä tapa tiedottaa tukimuodoista vainotun läheisille?
11. Mitä muuta haluaisit sanoa?